

‘Voorkomen is beter dan genezen’

Een onderzoek naar twee projecten die de pedagogische civil society willen versterken

Master Arbeid, Zorg en Welzijn: Beleid en Interventie

Algemene Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht, juni 2013

Begeleidster: Marit Hopman

Aantal woorden: 14.624

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	5
1.1 Huidige ontwikkelingen	5
1.2. Probleemstelling.....	7
1.2.1. Doelstelling	7
1.2.2. Vraagstelling	7
2. Theoretisch kader	8
2.1. Geschiedenis	8
2.2. Huidige tendens: Inzet op eigen kracht	9
2.3. Twee modellen.....	9
2.4. Pedagogische civil society	10
2.5. Afname van gemeenschapsnetwerken.....	11
2.6. Civil society	12
2.7. Behoeftte aan opvoedingsondersteuning van ouders.....	13
2.8. Opvoedstress	15
3. Onderzoeksopzet	16
3.1. Steekproef.....	16
3.2. Operationalisering	17
3.3. Hypothesen	19
3.4. Databewerking	20
3.5 Betrouwbaarheidsanalyse	21
4. Resultaten	22
4.1. Behoeften van ouders	22
4.2. Behoeften en projecten	26
4.3. Vergroten de projecten het welzijn?.....	26
4.4. Hypothesen	31
5. Conclusies.....	32
5.1. Algemeen.....	32
5.2. Theoretische reflectie	33
5.3. Methodische reflectie	34
5.4. Aanbevelingen	35
6. Literatuurlijst	36
7. Bijlagen	41

Samenvatting

Inleiding

De aanleiding voor dit onderzoek is de transformatie van de jeugdzorg, die in 2015 voltooid moet zijn. De transformatie van de jeugdzorg houdt in dat er meer nadruk gelegd wordt op preventie en het vergroten van de zelfredzaamheid van mensen. Ook moet de vraag naar professionals teruggedrongen worden.

Twee projecten, die opvoedondersteuning bieden aan ouders, passen bij de doelstellingen van de transformatie. Deze projecten, Ouders in Actie en Family Factory, stimuleren ontmoetingen tussen ouders en proberen elkaar te helpen bij de opvoeding van de kinderen. Hierbij hebben de professionals alleen een begeleidende of faciliterende rol. De ontmoetingen, bijeenkomsten en workshops worden georganiseerd door vrijwilligers.

Theoretische verkenning

‘De pedagogische civil society is dat deel van de samenleving waar burgers in vrijwillige verbanden verantwoordelijkheid nemen voor een pedagogisch klimaat waarin het goed opvoeden en opgroeien is, in samenwerking met of juist als tegenkracht tot overheden, bedrijven en andere civil society organisaties (ZonMw, 2010).’ De twee projecten die onderzocht worden in deze thesis zijn projecten die de pedagogische civil society willen versterken. Opvoedingsondersteuning speelt daarbij een belangrijke rol. Veel opvoedondersteuningsprogramma’s spelen in op het intensiveren van het sociale netwerk van gezinnen (Asscher et al., 2006). Sociale steun is namelijk een factor die eenvoudig te beïnvloeden is. Er zijn vanuit verschillende onderzoeken positieve effecten te zien van de pedagogische civil society. Er is bijvoorbeeld een duidelijke relatie tussen de kwaliteit van de sociale omgeving en de kwaliteit van ouderschap (RMO/RVZ, 2009). Ook vergroot steun van sociale relaties de draagkracht van gezinnen (NJI, dossier opvoedingsondersteuning). Daarnaast dragen sociale relaties bij aan het verminderen van isolatie en toename van opvoedingsvaardigheden en kennis (NJI, dossier opvoedingsondersteuning).

Onderzoeksopzet

Er is aan de hand van 69 (online) ingevulde enquêtes van ouders, die deelnemen aan twee projecten, onderzocht wat de behoeftes zijn van ouders wat betreft opvoedingsondersteuning, of aan deze behoeftes voldaan wordt door de projecten en of deelname aan de projecten het welzijn van ouders vergroot. Met het welzijn van ouders wordt bedoeld in hoeverre stress verminderd wordt, ouders een positievere opvoedingsbeleving krijgen en meer empowered worden. In de bijlage vindt u de enquête. De enquête bestaat vooral uit gesloten vragen, maar er waren ook enkele open vragen.

Resultaten

Uit de analyses blijkt dat ouders met één kind meer behoefte hebben aan steun. Ook blijkt dit het geval te zijn bij ouders die problemen of vragen ervaren op bepaalde gebieden. In tegenstelling tot de verwachting zijn er geen significante verschillen tussen de nationaliteiten in behoefte aan steun, tussen lager en hogeropgeleiden, samengestelde en niet-samengestelde gezinnen en als laatste tussen eenouder- en tweeoudergezinnen. Vaak wordt gesteld dat lager opgeleide ouders meer behoefte hebben aan steun dan hoger opgeleide ouders. Dit blijkt niet het geval in dit onderzoek, een verklaring hiervoor kan zijn de bewuste en kritische instelling van hoog opgeleide ouders (van Bergen et al., 2005).

De ouders die deelnemen aan de twee projecten zijn erg tevreden. Zij gaven de projecten als rapportcijfer gemiddeld een 8.1. Veel ouders (53.6%) nemen deel aan de projecten, omdat zij behoefte hebben aan contact met andere ouders. Alle ouders laten tijdens deelname aan de projecten een verbetering zien in opvoedingsbeleving. Vooral gezinnen met één kind lijken gebaat te zijn bij de projecten. Zij laten significant meer verbetering zien op de schaal opvoedingsbeleving en op de schaal empowerment. Wanneer ouders problemen of vragen ervaren op bepaalde gebieden (straf geven/grenzen stellen, niet luisteren/ongehoorzaam en koppig/dwars/opstandig gedrag) krijgen zij tijdens deelname aan de projecten een significant positievere opvoedingsbeleving vergeleken met ouders die de problemen of vragen niet ervaren.

Conclusies

Deelname aan projecten laten ouders bepaalde problemen in de opvoeding relativiseren. Ook laat contact met andere ouders zien wanneer het 'normale' overschreden wordt. Voor normale opvoedvragen zijn de projecten erg zinvol. Normale opvoedvragen wijken af van ernstige problemen die qua duur, periode of intensiteit afwijken van de normale ontwikkelingen en bij maar weinig kinderen optreden (van Yperen, 2009). Wanneer normale opvoedvragen door ouders onderling beantwoord worden, voorkomt men dat de stap naar professionals gezet wordt. Dit is ook het idee achter de transitie en transformatie die in 2015 gaat plaatsvinden. Uit dit onderzoek blijkt dat ouders een positievere opvoedingsbeleving krijgen tijdens deelname aan de projecten (ook wanneer ouders problemen ondervinden). Vooral ouders met één kind lijken baat te hebben bij deelname aan de projecten. Deze ouders zijn minder ervaren en krijgen door deelname een positievere opvoedingsbeleving en worden meer empowered dan ouders met meer kinderen. Dit kan verklaard worden door het feit dat er in het algemeen voor ouders met één kind meer te leren is dan voor ouders met meerdere kinderen, omdat zij meer ervaring hebben met opvoeden.

1. Inleiding

1.1. Huidige ontwikkelingen

De wetgeving over de jeugdzorg is aan het veranderen. Er vindt nu een *transitie én transformatie* plaats binnen de jeugdzorg (MOgroep, 2013). Tussen 2012 en 2015 moet het jeugdzorgstelsel veranderd zijn. Met de transitie wordt bedoeld dat de bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg bij de gemeente wordt gelegd. Vanuit de gemeente moeten alle voorzieningen voor de jeugd aangestuurd worden. Zo wordt voorkomen dat de verantwoordelijkheden versnipperd zijn over verschillende bestuurlijke circuits (Nji, dossier transitie jeugdzorg, 2013). De transformatie is de inhoudelijke vernieuwing van de jeugdsector. De vernieuwing houdt in dat 'er meer gewerkt kan worden aan het herstel van het gewone leven, aan het versterken van de gewone ontwikkeling en opvoeding van jongeren, aan talentontwikkeling en de bevordering van de eigen kracht en autonomie van kinderen en hun ouders' (Nji, dossier transitie jeugdzorg, 2013).

De transitie, transformatie en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) zijn nauw met elkaar verbonden. Met het instellen van de WMO vindt er versterking van de bestuurskracht van gemeenten plaats. Door de komst van de WMO worden burgers aangemoedigd problemen meer samen met het sociale netwerk oplossen. De overheid springt alleen bij wanneer het sociale netwerk ontbreekt of wanneer deze niet capabel genoeg is omdat de problemen te groot zijn (Ravelli, 2005). De gemeenten hebben op het gebied van opvoeding en ontwikkeling van kinderen vijf functies¹. Eén functie waar de gemeente in haar beleid invulling aan moet geven is 'het verstrekken van informatie en advisering aan ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien' (van Egten, Zeijl, de Hoog, Nankoe & Petronia, 2008).

Een belangrijke onderdeel van de transitie en transformatie zijn de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG). Dit zijn plekken in de buurt waar iedereen terecht kan voor vragen omtrent het gezin en opvoeding. De CJG's zijn bedoeld als opvoedingondersteuners. De CJG's hebben een faciliterende en stimulerende rol wat betreft de sociale netwerken en verbondenheid van jeugd, ouders en andere partijen die een rol spelen bij het opvoeden en opgroeien. De CJG's kunnen bestaande formules en informele pedagogische netwerken van professionals en vrijwilligers in kaart brengen; zij kunnen hun bijdrage leveren bij het aanwakkeren, het opstarten en het in standhouden van burgerinitiatieven omtrent jeugd en gezin (JSO, 2012).

In deze masterthesis worden twee projecten (Ouders in Actie en Family Factory) onderzocht

¹ 1. Informatie verstrekken en advisering aan ouders en jongeren over opvoeden en opgroeien.

2. Signaleren van problemen door instellingen als jeugdgezondheidszorg en onderwijs.

3. Regelen van toeleiding naar hulp. 4. Er moet licht pedagogisch hulp beschikbaar zijn.

5. Coördineren van zorg in gezin op lokaal niveau.

die de pedagogische civil society willen versterken. Deze twee projecten zijn informele pedagogische netwerken die het CJG in kaart heeft gebracht en onderhoudt. De pedagogische civil society is een paraplubegrip geworden, maar de definitie die ZonMw eraan gegeven heeft en die in deze masterthesis ook aangehouden wordt, luidt als volgt:

‘De pedagogische civil society is dat deel van de samenleving waar burgers in vrijwillige verbanden verantwoordelijkheid nemen voor een pedagogisch klimaat waarin het goed opvoeden en opgroeien is, in samenwerking met of juist als tegenkracht tot overheden, bedrijven en andere civil society organisaties (ZonMw, 2010).’

Family Factory en Ouders in Actie zijn initiatieven die willen werken aan het versterken van sociale relaties tussen ouders. Hierbij hebben de professionals alleen een begeleidende of faciliterende rol. De ontmoetingen, bijeenkomsten en workshops worden georganiseerd door vrijwilligers. Het sociale netwerk van ouders speelt een belangrijke rol bij het opvoeden van kinderen. Een van oorsprong Afrikaans gezegd is: ‘It takes a village to raise a child’ (zie bijv. Kesselring, de Winter, Horjus, van de Schoot & van Yperen, 2012). In zekere zin onderschrijven ouders dit citaat, maar als het om hun eigen kinderen gaat, vinden zij het lastiger om open te staan voor ‘medeopvoeders’ (Kesselring et al., 2012). Toch proberen Family Factory en Ouders in Actie op verschillende manieren in te zetten op het versterken van de sociale relaties tussen ouders. Er wordt in verschillende verbanden gepraat over de opvoeding met ouders. Als ouders meedoen aan Family Factory of Ouders in Actie kan het voorkomen worden dat men met normale opvoedvragen de stap zet naar professionele hulp of men kan voorkomen dat er professionele hulp ingeschakeld moet worden wanneer er in een later stadium grotere problemen ontstaan. Normale opvoedvragen wijken af van ernstige problemen die qua duur, periode of intensiteit afwijken van de normale ontwikkelingen en bij maar weinig kinderen optreden (van Yperen, 2009). Een deelnemster van Family Factory merkte dit ook zelf op: *‘voor kleine tips is het een heel goede organisatie, die mogelijk voorkomt dat een probleem groter wordt’*. Een andere deelnemster verwoorde dit als volgt: *‘Voor serieuzere problemen moet je natuurlijk professionele hulp zoeken, maar het contact met andere ouders kan je wel helpen te zien wanneer het ‘normale’ overschreden wordt’*.

Het is belangrijk om te weten wat de wensen zijn van ouders met betrekking tot opvoedingsondersteuning, want als de steun die de ouders krijgen aansluit bij de behoefte van ouders werkt dit als een beschermende factor. Des te meer tevredenheid over de verkregen steun, des te minder de steunbehoefte van ouders. Men moet er dus niet op gericht zijn om het aantal steunbronnen te vergroten, maar om de kwaliteit van de steunbron voor ouders te vergroten en daarmee de tevredenheid van de ouders over de steunbron te vergroten (Asscher, Hermanns & Deković, 2006).

Mijn onderzoek kan bijdragen aan het vergroten van de tevredenheid over de steunbron.

Opvoedingsondersteuning werkt het beste als het aansluit bij de vragen en wensen van de ouders (van Egten et al., 2008). Op het gebied van informatie, en op emotioneel en praktisch vlak vervult 'sociale steun' functies. Sociale steun heeft een positieve invloed op de opvoedcompetenties die ouders zelf ervaren en op de ervaren opvoedbelasting. Ook kan door middel van sociale steun voorkomen worden dat er professionele inzet wordt gebruikt (Asscher et al., 2006).

Daarnaast is dit onderzoek ten tijde van de transitie van de jeugdzorg relevant, omdat er gezocht moet worden naar nieuwe initiatieven om de jeugdzorg te transformeren. Het is van belang om de kwaliteit van de jeugdzorg te waarborgen, door te onderzoeken of de initiatieven die er zijn de gewenste effecten hebben.

1.2. Probleemstelling

Het probleem is dat teveel kinderen en jongeren terecht komen in de tweedelijns jeugdzorg (zie bijlage 2). Deze is duur en vaak niet-passend: het vindt plaats buiten de sociale context van het gezin. Verschillende projecten zetten in op het versterken van het sociale netwerk van het gezin. Men probeert op een preventieve manier te voorkomen dat er grotere problemen in een later stadium van de opvoeding ontstaan. Maar hebben ouders behoefte aan versterking van het sociale netwerk rondom opvoeden en opgroeien? Er blijkt juist een buitenproportionele vraag te zijn naar professionele hulp (Hermanns, 2009), terwijl de problemen van kinderen en jongeren niet zijn gestegen (Verhulst, 2005). Er is wel onderzoek gedaan naar de behoeften van ouders, maar weinig naar de rol die het sociale netwerk hierin zou kunnen spelen. In dit onderzoek wordt gekeken naar de behoeften van ouders en in hoeverre deze vervuld worden door middel van projecten die de pedagogische civil society willen versterken. Daarnaast is er in onderzoeken naar de pedagogische civil society weinig effectonderzoek gedaan. De pedagogische civil society zou ervoor kunnen zorgen dat ouders en kinderen meer passende hulp krijgen en dit is gunstig voor de ouders en kinderen, maar ook voor de overheid, omdat zij kosten kunnen besparen op de jeugdzorg.

1.2.1. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is meer inzicht te krijgen in de wensen en behoeften van ouders wat betreft ondersteuning van het sociale netwerk en professionals. Daarnaast wordt er gekeken naar het effect van Family Factory en Ouders in Actie op het welzijn van ouders.

1.2.2. Vraagstelling

De overkoepelende vraag voor deze masterthesis is: 'Wat zijn de verlangens en behoeften van ouders wat betreft opvoedingsondersteuning van de sociale omgeving en professionals en in hoeverre komen verschillende projecten die de pedagogische civil society willen versterken tegemoet aan deze verlangens en behoeften en wordt het welzijn vergroot?'

Deelvragen

1. Wat zijn de behoeften en verlangens van ouders wat betreft (opvoedings-)ondersteuning van de sociale omgeving en professionals?
2. In hoeverre komen de projecten die de pedagogische civil society willen versterken tegemoet aan de wensen en behoeften van ouders?
3. In hoeverre vergroot Family Factory en Ouders in Actie het welzijn van ouders?

2. Theoretisch kader

Als eerste wordt een beknopte geschiedenis gegeven van het jeugd- en gezinsbeleid. Dit is van belang bij het begrijpen van ontstaan van de pedagogische civil society. Daarnaast zijn er verschillende theorieën en onderzoeken bruikbaar in dit onderzoek naar de pedagogische civil society. Deze zullen achtereenvolgens besproken worden en als laatste wordt er uitgelegd waarom deze literatuur bruikbaar is voor dit onderzoek.

2.1. Geschiedenis

In het verleden heeft de overheid zich altijd bescheiden opgesteld in het jeugd- en gezinsbeleid. De overheid deed dit vanuit het principe dat de ouders de eerstverantwoordelijken zijn in de opvoeding van hun kinderen en dat in uiterste gevallen er pas ingegrepen mag worden (Schnabel, 2008). De overheid zou niet achter de voordeur mogen komen. Dit is echter in de loop van de tijd veranderd.

Nadat er meerdere gezinsdrama's plaatsvonden die breed werden uitgemeten in de media in Nederland is de overheid met haar jeugd- en gezinsbeleid zich steeds meer gaan richten op risicotaxaties, vroeginterventies en op het screenen en ingrijpen in gezinnen. Dit is een erg probleemgerichte aanpak. Het zet zich sterk in op het voorkomen en signaleren van individuele problemen (Bakker, Kooijman & Prakken, 2013). De jeugdzorg moet steeds meer verantwoording afleggen sinds de drama's. Van de overheid wordt verwacht dat zij actief ingrijpt. Er is daarnaast een toenemende hulpvraag van gezinnen naar professionals (Hermanns, 2009), terwijl aangetoond is uit onderzoek (Verhulst, 2005) dat het aantal en de zwaarte van psychologische problemen onder kinderen en jongeren ongeveer hetzelfde blijft. Dat is een bijzondere tegenstelling, waar verschillende verklaringen voor zijn (Hilhorst & Zonneveld, 2013). Ouders zouden bijvoorbeeld meer onzeker kunnen zijn over de opvoeding en daarom sneller de stap maken naar hulpverleners. Een verklaring voor de opvoedingsonzekerheid van ouders ligt in het feit dat ouders tegenwoordig veel vrijheid hebben in de opvoeding van hun kinderen. Het is een individuele onderneming geworden. Ouders vragen zich steeds af: 'Doe ik het wel goed genoeg?' (Hilhorst & Zonneveld, 2013).

Aan de andere kant is de samenleving wars van een bemoeizuchtige overheid (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, RMO, 2012). De overheid bevindt zich op deze manier in een spagaat: enerzijds afstand willen bewaren, anderzijds sneller willen ingrijpen. Door middel van preventieve jeugdzorg met risicotaxaties, monitoring en professionele interventies voor alle kinderen

en gezinnen heeft de overheid (onopzettelijk) ouders steeds meer aan de zijlijn gezet. Er is echter een nieuwe tegenbeweging gaande. De overheid benadrukt dat de sociale inbedding van gezinnen weer versterkt moet worden (RMO, 2012).

2.2 Huidige tendens: Inzet op eigen kracht

Omdat er steeds meer nadruk gelegd wordt op de eigen kracht van het gezin, is de rol van de professional aan het veranderen. Met eigen kracht van het gezin bedoelen we: ‘Het vermogen van een individu zijn eigen leven (of situatie) optimaal vorm te geven en problemen op te lossen of dragelijk te maken’. (Jumelet & Wenink, p. 18, 2012) Het sociale netwerk van een gezin moet worden versterkt. De professional is nu meer een gids geworden bij de oplossingen die mensen zelf bedenken en organiseren (Bakker, Noordman & Rietveld-van Wingerden (2010). Maar hoe wordt de eigen kracht en het netwerk van het gezin geactiveerd? Hoe maken we opvoedvragen niet langer meer tot zorgproblemen (Hilhorst & Zonneveld, 2013)? Te vaak en te snel werden risicovolle gezinnen doorverwezen naar de ‘zwaardere’ tweedelijnszorg (zie bijlage 2). Dat is duur en het geeft vaak niet de juiste zorg: de hulpverlening omtrent deze risicovolle gezinnen vindt vaak plaats buiten de sociale context van het gezin (RMO, 2012). Volgens Hilhorst en Zonneveld (2013) is het beleid nu teveel gebaseerd op de illusie dat de omgeving niet nodig is bij het oplossen van (opvoed)problemen. RMO (2012) ziet een oplossing in het versterken van de eerstelijns jeugdzorg. Ook moet de nulde lijn versterkt worden van de jeugdzorg.

2.3. Twee modellen

Er zijn twee modellen te onderscheiden die invloed hebben op het huidige jeugdbeleid. De tendens in het jeugdbeleid dat zich richt op snelle signalering, het intensiveren van preventie hulp, het intensiveren van samenwerking tussen instanties en gebruiken van effectieve instrumenten wordt ook wel het ‘At-Risk model’ (de Winter, 2008) genoemd. Als een gezin niet goed functioneert wordt dit gezien als gevolg van een opstapeling van risicofactoren. Risicotaxatie is volgens dit model erg belangrijk: als men weet welke gezinnen of kinderen kwetsbaar zijn, kan men bij de preventieve opvoedhulp zich richten op die kwetsbare gezinnen. Het ‘At-Risk model’ heeft echter ook nadelen. Het model kan leiden tot een bovengemiddelde aandacht voor specialistische, klinische interventies (Commission on Children at Risk, 2003). Er wordt met een klinische bril gekeken naar gezinnen. Deze klinische bril zorgt ervoor dat er minder aandacht is voor verschillende problemen in de samenleving die de opvoeding en ontwikkeling van kinderen verstoren. Volgens de Commission on Children at Risk (2003) is de groei van problematiek van kinderen te wijten aan het gebrek van ‘connectedness’ in de samenleving.

Er is naast het ‘At-Risk’ model een ander model dat invloed heeft op het jeugdbeleid. Dit model wordt het ecologische ontwikkelingsmodel genoemd en ondervindt brede, wetenschappelijke steun (Bronfenbrenner, 1979). In dit model wordt de ontwikkeling van jeugdigen in verband gebracht met de kwaliteit van de sociale omgeving, met instituties zoals de wet, maatschappelijke en culturele

waarden en sociaal beleid (Bronfenbrenner, 1979; Kelly, 2006). Families zijn ingebed in verschillende systemen en zijn constant in wederzijdse interactie met hun sociale omgeving (Bronfenbrenner, 1977). De sociale leefomgeving van ouders is van significante invloed op de kwaliteit van de opvoeding die ouders geven (Garbarino & Sherman, 1980). Het smalle 'At-Risk model' moet verbreed worden door resultaten uit onderzoeken over de sociale, sociaal-economische en demografische context waar problemen in de opvoeding zich voordoen te gebruiken. Toch moet de context niet gezien worden als directe oorzaak voor problemen binnen de opvoeding. Er zijn namelijk ook ouders in risicovolle omstandigheden die de opvoeding van hun kinderen tot een succes brengen. De buurt kan een belangrijke rol spelen in het voorkomen van problemen rondom jeugd en gezin. Uit onderzoek van Garbarino en collega's (Garbarino & Crouter, 1978; Garbarino & Sherman, 1980; Garbarino & Kostelny, 1992) blijkt dat eigenschappen van een buurt beschermend kunnen werken tegen bijvoorbeeld huiselijk geweld en/of verwaarlozing van kinderen. Zo is onderlinge steun in de buurt en betrokkenheid van ouders onderling van positieve invloed op het leefklimaat van kinderen. Dit geldt ook voor informele sociale controle, onderling vertrouwen, het delen van gemeenschappelijke waarden. Ook kwaliteit van sociaal beleid en een goede toegankelijkheid van instanties zijn beschermende factoren voor kinderen (Garbarino & Crouter, 1978; Garbarino & Sherman, 1980; Garbarino & Kostelny, 1992).

De sociale omgeving blijkt een belangrijke factor te spelen in het leven en de opvoeding van kinderen. Preventieve interventies moeten gericht zijn op het intensiveren van sociale relaties in de buurt en de integratie van gezinnen. Ook de bindingen van ouders met instanties zoals peuterspeelzalen, CJG's, schoolmaatschappelijk werk moeten versterkt worden. Wanneer er meer sociale cohesie is in een wijk, is er ook meer sociale controle. Gemeenschapszin is een voorwaarde voor de ontwikkelingskansen van kinderen (Sampson, Raudenbusch & Earls, 1997).

2.4. Pedagogische civil society

Het is van belang om te voorkomen dat kinderen te snel doorverwezen worden naar de tweedelijnsjeugdzorg. Volgens de literatuur zou dit kunnen door de pedagogische civil society te versterken (de Winter, 2008). Opvoedingsondersteuningsprogramma's spelen daarbij een belangrijke rol. Zij hebben een grote, preventieve rol. Er zijn in Nederland projecten die de pedagogische civil society willen versterken die zich richten op opvoedingsondersteuning. Wat al deze projecten gemeen hebben is dat zij de binding met de sociale omgeving willen versterken. Uit verschillende onderzoeken die hier besproken zijn, komt naar voren dat binding met de sociale omgeving een positieve invloed heeft op het welzijn van mensen. Onder welzijn verstaat de Van Dale (2013) de 'toestand dat men zich goed voelt'.

De pedagogische civil society heeft de volgende positieve effecten (JSO, 2012):

1) Er is een duidelijke relatie tussen de kwaliteit van sociale omgeving en de kwaliteit van ouderschap. Dat blijkt uit een onderzoek van Polanski (Baartman, 2009 in RMO/RVZ, 2009).

- 2) Uit het advies ‘Investeren rondom kinderen’ blijkt ook dat naarmate de sociale armoede groter is, de sociale betrokkenheid minder en hoe meer spanningen er zijn het percentage van kindermishandeling hoger ligt (Baartman, 2009; de Winter, 2008 in RMO/RVZ, 2009).
- 3) De sociale omgeving heeft veel invloed op opgroeiende kinderen. Kinderen zijn erg gericht op de buitenwereld. De peergroep van kinderen heeft grote invloed op het gedrag van de kinderen (RMO/RVZ, 2009).
- 4) Kinderen leren van voorbeeldgedrag van anderen. Het is dus van belang dat kinderen opgroeien in een omgeving die rijk is van sociale relaties. In een sociale omgeving waar men elkaar kent, waar men elkaars kinderen kent, groeien dan ook minder kinderen op met gedrags- en emotionele problemen (De Vos e.a., 2009 in RMO/RVZ, 2009).
- 5) Sociale relaties in de buurt zijn ook belangrijk voor het ontwikkelen van morele intuïties van kinderen (Lapsley & Hill, 2008). Door deze sociale relaties ontstaan er gezamenlijke geschiedenissen en wordt het empathisch vermogen beter ontwikkeld (Preston & de Waal, 2002).
- 6) Steun van sociale relaties vergroot de draagkracht van gezinnen (NJI, dossier opvoedingsondersteuning).
- 7) Sociale relaties dragen bij aan het verminderen van isolatie en toename van opvoedingsvaardigheden en kennis (NJI, dossier opvoedingsondersteuning).
- 8) Buurten waarin minder overlast en misdrijven gepleegd worden, worden gekenmerkt door de volgende eigenschappen: jongeren hebben meer onderlinge relaties, er is meer zicht op de jongeren en er is bereidheid om wat voor de buurt te doen (Sampson et al., 1997).

2.5. Afname van gemeenschapsnetwerken

Een belangrijk concept in dit onderzoek is ‘sociaal kapitaal’. Onder sociaal kapitaal worden ‘de hulpmiddelen die in een gemeenschap aanwezig zijn om de gezins- en sociale organisatie vorm te geven’ verstaan (Durkheim, 1951; Bourdieu, 1986; Putnam, 2000). Hierbij moet men denken aan kwaliteit van sociale relaties, groepslidmaatschap, formele en informele netwerken, gedeelde normen, vertrouwen, wederkerigheid en inzet voor de gemeenschap (Durkheim, 1951; Bourdieu, 1986; Putnam, 2000). De oorsprong van dit begrip ligt bij Frans socioloog Durkheim (1951). Uit zijn onderzoek blijkt dat sociale steun een beschermende werking heeft op het aantal zelfmoorden in een land. Bourdieu (1986) en Putnam (2000) lieten het begrip sociaal kapitaal weer herleven. Er zijn twee vormen van sociaal kapitaal: ‘bonding’ en ‘bridging’. Onder ‘bonding’ wordt de relaties binnen de eigen groep verstaan en onder ‘bridging’ relaties met groepen die anders zijn (Walraven, 2009).

Er blijkt een afname te zijn van gemeenschapsnetwerken: mensen zijn meer onafhankelijk van elkaar, besteden minder tijd aan buurtgenoten en doen meer individuele activiteiten (Putnam, 2000; Brinkgreve, 2009). In de Verenigde Staten leidde de afname van gemeenschapsnetwerken tot een afname van sociaal vertrouwen, generositeit en altruïsme. Community-based sociaal kapitaal blijkt een goede voorspeller te zijn van het welzijn en de gezondheid van de burgers. Wanneer een buurt hoog

scoort op sociaal kapitaal blijkt er minder criminaliteit te zijn, minder kindersterfte, minder tienerzwangerschappen, meer deelname aan het hoger onderwijs en een hogere tolerantie ten aanzien van minderheidsgroepen. Sociaal kapitaal zou belangrijk zijn voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, omdat sociaal kapitaal de betrokkenheid van ouders en de buurt bij het ontwikkelingsproces stimuleert (Jumelet & Wenink, 2012).

Er zijn verschillende moderniseringsprocessen die afname van gemeenschapsnetwerken veroorzaakt hebben: schaalvergroting, technologische veranderingen en het scheiden van de woon- werk- en recreatieplaats (RMO, 2006). Samen met de Raad voor Volksgezondheid en Zorg (RVZ) noemde de RMO ook nog andere oorzaken van gemeenschapsnetwerken: mensen gaan minder bij elkaar over de vloer; families wonen verder van elkaar weg; mensen hebben minder langdurige relaties; er is minder onderlinge afhankelijkheid en er zijn meerdere gescheiden netwerken (RMO & RVZ, 2009). Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat mensen elkaar minder ontmoeten. Er vindt geen 'publieke familiariteit' (RMO, 2006) plaats, zoals de RMO dat noemt. Mensen herkennen hun buurtgenoten veel minder dan vroeger. In verschillende rapporten van het RMO wordt dan ook gepleit dat de overheid de afzwakking van gemeenschapsnetwerken tegen moet gaan. Ook al grijpt de overheid niet regelrecht in op het sociale leven van mensen, zij kan wel randvoorwaarden scheppen die het mogelijk maken om het sociale leven weer meer tot bloei te laten komen. Een goed middel is om mensen weer betrokken te laten worden bij de opvoeding van elkaars kinderen (de Vos, Glebbeek & Wielers, 2009). Ouders in Actie en Family Factory scheppen randvoorwaarden voor ontmoetingen met ouders en het meer tot bloei laten komen van hun sociaal leven.

2.6. Civil Society

De pedagogische civil society wordt niet voor niets de *civil society* genoemd. Mensen nemen er vrijwillig deel aan. Zo is dat ook met de projecten en organisaties die de pedagogische civil society willen versterken. Mensen zetten zich daar vrijwillig voor in of nemen er vrijwillig deel aan. Deze projecten worden bijna helemaal gerund door vrijwilligers die zich willen inzetten voor een positief opvoedklimaat.

Socioloog André Zijderveld (1999) plaatst de civil society in de democratische driehoek. De democratische driehoek bestaat uit de staat, de markt en de burgermaatschappij (civil society). Binnen de burgermaatschappij gaan burgers vrijwillige verbanden aan of organiseren deze verbanden. Dit vindt plaats buiten het privé-leven (huishouden), markt of staat (Metz, Meijs, Roza, van Baren & Hoogervorst 2012). Deze drie elementen binnen de democratische driehoek rivaliseren met elkaar, dat zie je ook terug op het gebied van het jeugdbeleid en de jeugdzorg. Er zijn periodes geweest waarin de staat domineerde en er zijn periodes geweest dat het particulier initiatief domineerde. In de tijd van de verzuiling waren er veel particuliere initiatieven, waarin mensen vrijwillig actief waren. Deze initiatieven ontstonden van onderop. Men moet denken aan bijvoorbeeld vakbonden, omroepen verenigingen of scholen. Maar na de tweede wereldoorlog heeft er een omslagpunt plaatsgevonden:

alle lokale initiatieven werden overgenomen door de staat. Dit wordt gezien als het uitbouwen van de verzorgingsstaat. Hiermee gingen twee belangrijke waarden verloren: het initiatief van onderop en oorspronkelijke idealen daarvan spelen steeds minder een rol (van den Brink, 2012).

Er is nu een situatie op het terrein van jeugdzorg waarin de staat en het particulier initiatief in evenwicht zijn met elkaar, de markt echter is terrein aan het winnen (Jumelet & Wenink, 2012). De waarde van de civil society voor de samenleving ligt in:

1. ‘opinie en machtsvorming tegenover de overheid en het bedrijfsleven (Edwards, 2009);’
2. het leren van burgerschap competenties (Wilson, 2000);
3. het versterken van sociale samenhang (Putnam, 2000);
4. toegang krijgen tot hulpbronnen (Putnam, 2000);
5. het bevorderen van zelfredzaamheid van individuen en van de samenleving als geheel (Metz, 2009)’.

(Metz et al., 2012, p. 120).

2.7. Behoefte aan opvoedingsondersteuning van ouders

Er is al meer onderzoek gedaan naar de behoefte van ouders aan opvoedingsondersteuning. Hieronder vindt men een beschrijving van de belangrijkste elementen uit deze onderzoeken. Deze zaken zijn van belang voor mijn onderzoek, omdat het een beeld geeft van de behoefte van ouders. Ook kan er vergelijking worden gemaakt tussen de resultaten van mijn onderzoek en de resultaten uit vorige onderzoeken.

‘De maatschappij en de opvoeding zijn ingewikkelder geworden, ouders meer onervaren en onzekerder, hun verantwoordelijkheden groter en gevarieerder, gezinsrelaties instabieler, gezinsvormen gevarieerder en de steun aan ouders uit de omgeving beperkter ...’. (van Egten et al., 2008, p. 12) Al de bovengenoemde factoren hebben invloed op de mate waarin ouders opvoedingsondersteuning wensen. ‘Ouders kunnen het niet alleen’ is het motto. De opvoedingsbeleving van ouders is van belang, omdat zij opvoedingsgedrag voorspelt en de mate waarin ouders opvoedbelasting ervaren en de mate waarin er problemen zich voordoen in de opvoeding (Bertrand, Hermanns & Leseman, 1998). Over het algemeen zijn ouders tevreden over het verloop van de opvoeding (van Egten et al., 2008).

Informeel steun wordt allereerst bij de partner (40%), en daarna bij vrienden en kennissen gezocht (42%). Wat betreft het genereren van informatie heeft 16% van de ouders deelgenomen aan een cursus, thema-avond of gespreksgroep. Wanneer ouders contact zoeken met professionals over de opvoeding is dit vooral met de leerkracht (26%) of met de oppas of leidster van de BSO (12%) (van Egten et al., 2008). Uit een onderzoek blijkt dat er een toenemend bewustzijn is dat investeren in de eerste ontwikkelingsfase van kinderen erg belangrijk is bij het voorkomen van ernstige problematiek van kinderen op latere leeftijd. Om die reden zijn ook preventieve interventieprogramma's ontwikkeld

(Asscher et al., 2006).

Eén manier van een vroege preventieve interventieprogramma is opvoedingsondersteuning. Bevorderen van de ontwikkeling van het kind en het ondersteunen staat voorop in opvoedingsondersteuningsprogramma's. Het doel is dat ouders in de toekomst beter kunnen omgaan met opvoedingsproblemen. Met opvoedondersteuning kan men voorkomen dat er in een latere fase van het kind problemen ontstaan of dat problemen zich verergeren (Asscher et al., 2006). Vooral bij ouders met risicofactoren blijkt er onvervulde behoefte aan opvoedingsondersteuning te bestaan (Leseman, Fahrenfort, Hermanns, & Klaver, 1998). Een protectieve factor in de gezinnen is sociale steun. Sociale steun zou risicofactoren in gezinnen kunnen tegengaan. Sociale steun is een factor die eenvoudig te beïnvloeden is. Daarom spelen opvoedondersteuningsprogramma's vaak in op het intensiveren van het sociale netwerk van gezinnen (Asscher et al., 2006).

Tien procent van de respondenten gaf in onderzoek (Asscher et al., 2006) aan dat zij behoefte hadden aan gezins- en sociale steun. Bij de vraag of men een steuntje in de rug of een praatpaal kon gebruiken met betrekking tot de opvoeding reageerde drieëndertig procent bevestigend. Bij de vraag of men behoefte had aan een vrijwilliger die een dagdeel per week bij het gezin thuis zou komen reageerde veertien procent bevestigend. De behoefte aan steun is gerelateerd aan kinderen met gedragsproblemen. Van de ouders met kinderen met gedragsproblemen gaf 67% aan dat zij behoefte hebben aan sociale steun en 67% gaf ook aan gebruik te willen maken van een vrijwilliger die een dagdeel per week bij het gezin thuis zou komen. Uit het derde deel van het onderzoek blijkt dat men aan de hand van risicofactoren de behoefte aan opvoedingsondersteuning kan voorspellen. Het blijkt dat bepaalde risicofactoren, zoals een moeilijk temperament van het kind, de depressieve stemming van moeder en het aantal levensgebeurtenissen, de behoefte aan steun significant voorspellen.

Allochtone ouders hebben ook behoefte aan opvoedingsondersteuning (Deković & Pels, 2006). Uit onderzoek van Speetjens, van der Linden & Goossens (2009) blijkt dat de behoefte aan opvoedingsondersteuning bij allochtone ouders zelfs hoger is. Het probleem is echter dat het reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning allochtone ouders vaak niet bereikt. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat het huidige aanbod van opvoedingsondersteuning niet aansluit bij de leefwereld van allochtone ouders (Asscher et al., 2006) of dat, zoals blijkt uit onderzoek van Deković & Pels (2006), dat allochtone ouders aarzelen om de stap te zetten naar regulier aanbod, omdat zij zich daardoor niet gerespecteerd, bedreigd of onbegrepen voelen. Ook zou er in het reguliere aanbod te weinig tijd zijn om een vertrouwensband op te bouwen, informatie goed uit te leggen en goed te communiceren (Tan, Bekkema & Öry, 2008). Ook blijkt dat het bestaande reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning soms onbekend is voor allochtone ouders (Speetjens, van der Linden & Goossens (2009). Een andere verklaring voor het wegblijven van allochtone ouders is dat zij denken dat hun vraag te klein is voor formele opvoedingsondersteuning. Ook heeft 'jeugdzorg' te maken met een negatieve stempel. De jeugdzorg wordt geassocieerd met uithuisplaatsingen en probleemgezinnen. Dit heeft ook invloed op autochtone ouders.

Uit eerdere onderzoeken is gebleken dat er een aantal factoren zijn die samenhangen met de behoefte aan opvoedingsondersteuning. Een aantal van deze factoren zullen naar alle waarschijnlijkheid ook invloed hebben op dit onderzoek:

- 1) **Geslacht** (van Bergen, de Geus & van Ameijden, 2005): Vrouwen hebben meer behoefte aan opvoedingsondersteuning en ervaren meer opvoedproblemen dan mannen.
- 2) **Nationaliteit** (van Egten et al., 2008; Speetjens, van der Linden & Goossens, 2009). Turkse en Marokkaanse ouders ervaren de opvoeding als meer belastend dan Nederlandse ouders en hebben meer behoefte aan opvoedondersteuning.
- 3) **Opleidingsniveau** (van Egten et al., 2008). Een lage opleiding van de moeder heeft een negatieve invloed op de opvoedingservaring.
- 4) **Gezinsamenstelling** (van Egten et al., 2008). Als het gezin een eenoudergezin of tweeouderstiefgezin is, heeft dit een negatieve invloed op de opvoedervaring.
- 5) **Probleemgebieden** (van Egten et al., 2008). Wanneer ouders zorgen hebben over de opvoeding van hun kind gaat dit vooral over gedragsproblemen van hun kind(eren).

2.8. Opvoedstress

In dit onderzoek wordt gekeken naar de vermindering van stress in de opvoeding. Maar wat ervaren ouders nu als stressvol in de opvoeding? En hoe kan opvoedstress verminderd worden? Dit deel van het theoretisch kader probeert daar een antwoord op te geven.

Iedere ouder ervaart in een bepaalde mate opvoedstress (Crnic & Low, 2002). De volgende definitie van opvoedstress wordt aangehouden: *‘Opvoedstress is de aversieve psychologische reactie op de eisen die het ouderschap stelt. Deze opvoedstress wordt door de ouder ervaren als het hebben van negatieve gevoelens over zichzelf en over het/de kind(eren). Deze negatieve gevoelens zijn rechtstreeks toe te schrijven aan de eisen van het ouder zijn’* (Deater-Deckard, 1998, p. 315). Niet alleen ingrijpende gebeurtenissen kunnen aanleiding geven voor opvoedstress, maar ook de alledaagse gebeurtenissen kunnen opvoedstress veroorzaken (Crnic & Low, 2002). Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat informele sociale netwerken sociale steun kunnen bieden (Sarason, Sarason & Pierce, 1990). Informele sociale netwerken kunnen de mate waarin ouders opvoedstress ervaren verminderen (Andresen & Telleen, 1992; Belsky, 1984; Cohen & Wills, 1985). De medeopvoedende, thuiswonende partner vormt de grootste steunbron voor een ouder (Belsky, 1984, Cohen & Wills, 1985). Alleenstaande ouders moeten deze belangrijke steunbron missen. Zij hebben dan ook meer kans op het ervaren van opvoedstress. Daarnaast raken ouders na een scheiding vaak een aantal vrienden kwijt (Milardo, 1987; Terhell, Broese van Groenou & Van Tilburg, 2004).

3. Onderzoeksopzet

De pedagogische civil society is onderzocht aan de hand van twee projecten/organisaties die deze civil society ‘representeren’. Er is gekozen voor het uitvoeren van een kwantitatief onderzoek met behulp van het afnemen van enquêtes. De ouders van Family Factory hebben de enquête online ingevuld, de ouders van Ouders in Actie hebben de enquête op papier ingevuld.

3.1 Steekproef

De enquêtes zijn verspreid onder ouders die deelnemen aan projecten die de pedagogische civil society willen versterken. Er is gestreefd om minimaal 100 ouders aan het onderzoek te laten meewerken. Dit is echter niet gelukt en uiteindelijk hebben 69 ouders meegedaan aan dit onderzoek. Er zijn negen projecten benaderd om mee te werken aan dit onderzoek. Alle projecten zijn via de e-mail benaderd. Als bijlage werd het onderzoeksdesign en/of de enquête meegestuurd. Wanneer zij geen reactie gaven op de email is er telefonisch contact met de organisaties/projecten opgenomen. Drie projecten hebben toegezegd mee te werken aan dit onderzoek: Family Factory, Home-Start en Ouders in Actie. Al deze projecten werken op verschillende manieren aan het versterken van de pedagogische civil society door te werken met vrijwilligers en het versterken van het sociale netwerk van het gezin. Alleen Home-Start is uiteindelijk afgefallen, omdat er na twee pogingen om respondenten te werven, maar vier ingevulde enquêtes binnen zijn gekomen.

Eén van de projecten die heeft meegewerkt aan dit onderzoek is Family Factory. Family Factory omschrijft zichzelf als ‘een netwerk van ouders die elkaar ontmoeten, inspireren en waar nodig een handje helpen’. (Family Factory, 2013) Het is opgericht in 2008. Op dit moment hebben ze ongeveer 85 lokale teams van vrijwilligers en ouders, die verspreid zijn over Nederland. Er zijn verschillende workshop series beschikbaar voor de teams van ouders (Family Factory, 2013). 17 mei zijn de enquêtes naar de ouders verstuurd.

Ouders in Actie heeft ook meegewerkt aan het onderzoek. Ook Ouders in Actie startte in 2008. In dit project organiseren (voornamelijk allochtone) ouders ontmoetingsbijeenkomsten voor hun eigen netwerk. Deze bijeenkomsten kunnen bijvoorbeeld plaatsvinden op de plaatselijke school, moskee of buurthuis. Ouders in Actie is vooral gericht op allochtone ouders. Deze ouders worden actief geworven via vindplaatsen, zoals zelforganisaties, moskeeën, kerken en het eigen netwerk. Allochtone ouders bereiken vaak niet het reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning, maar hebben wel de behoefte aan opvoedingsondersteuning (Deković & Pels, 2006). Dit was de aanleiding om dit project op te zetten speciaal voor allochtone ouders. De bijeenkomsten vinden plaats in de context van het eigen sociale netwerk: er wordt dezelfde taal gesproken en de ouders hebben dezelfde culturele achtergrond. Er zijn geen beroepskrachten aanwezig bij de bijeenkomsten en daardoor zijn de gesprekken informeel. Ouders in Actie heeft dus een laagdrempelig karakter (NJI, 2013). Dinsdag 4

juni is een bijeenkomst bezocht van Ouders in Actie. Een verslag hiervan vind je in bijlage 3.

De gemiddelde leeftijd van de steekproef is 39 jaar. De steekproef bestaat uit autochtone en allochtone ouders, maar de verhouding is per project/organisatie verschillend. Bij Family Factory zijn het voornamelijk autochtone ouders met een christelijke levensovertuiging. En bij Ouders in Actie vooral allochtone (islamatische) ouders. Wat betreft opleidingsniveau zijn er wel verschillen. Het grootste gedeelte van de gehele steekproef heeft een HBO-opleiding (33%), vervolgens een MBO-opleiding (28%), een andere opleiding (24%), een WO-opleiding (12%) en 3% een LBO-opleiding. De gezinssamenstelling bestaat vaak uit twee ouders en meerdere kinderen (73.9%). Gemiddeld heeft een gezin 2.8 kinderen. Het jongste kind is gemiddeld bijna 5, het tweede kind (al dan niet aanwezig) 8, het derde kind (al dan niet aanwezig) 11, het vierde kind (al dan niet aanwezig) 14 en het vijfde kind (al dan niet aanwezig) 17. Er zijn dertien samengestelde gezinnen in mijn steekproef. De meeste moeders hebben geen betaalde baan (47.8%) of een kleine, betaalde deeltijdbaan (34.8%). De meeste ouders zijn al voor een langere tijd (meer dan zes maanden) betrokken bij de verschillende projecten (44.9%).

Tabel 1.1.

De steekproef, n = 69

Man; 5.8 %	Vrouw; 92.8 %
Jonger dan 35; 28%	Ouder dan 35; 70.6%
Eenoudergezin; 18.8 %	Tweeoudergezin; 81.2%
Werkend; 51.5%	Niet-werkend; 48.5%
Korter dan 6 maanden betrokken bij project; 55.1%	Langer dan 6 maanden betrokken bij project; 44.9%
Autochtoon; 58%	Allochtoon; 42%

3.2 Operationalisering

De onafhankelijke variabelen staan verwerkt in onderstaande tabel.

Onafhankelijke variabelen
Demografische gegevens (vraag 1-3): (1) geslacht, (2) leeftijd, (3) nationaliteit
Geloofsovertuiging (vraag 4): (1) christelijk (2) islamitisch, (3) joods, (4) hindoeïstisch, (5) boeddhistisch, (6) overig, (7) niet gelovig
Opleidingsniveau (vraag 5): (1) lbo, (2) mbo, (3) hbo, 4) wo 5) anders, nl.
Het gezin (vraag 6-8, 11): 6.) gezinsgrootte, 7) gezinssamenstelling, 8) hoeveel kinderen, 11) leeftijd kinderen
Arbeid (Vraag 9): hoeveelheid werk
Probleemgebieden (Vraag 12): Vragen en problemen
Wensen en behoeften van ouders: vraag 10a – 10e

Probleemgebieden

Uit onderzoek blijkt dat ouders de meeste vragen hebben op tien verschillende gebieden van de opvoeding (Ligtermoet & Pennings, 2006). Deze tien verschillende gebieden worden ook gebruikt in de enquête van dit onderzoek. Ouders kunnen gebieden aanvinken waar zij problemen of vragen ervaren. Meerdere antwoorden zijn hierbij mogelijk. De gebieden zijn als volgt: slaapproblemen, voeding/eetproblemen, bezorgdheid ontwikkeling kind, opvoedingsaanpak algemeen, straf geven/grenzen stellen, niet luisteren/ongehoorzaam, koppig/dwars/opstandig gedrag, informatie over voorzieningen, claimgedrag/aandacht vragen, driftbuien.

Wensen en behoeften van ouders

Voor het meten van de wensen en behoeften van ouders is gebruik gemaakt van de Family Needs Survey/Gezinsbehoeften vragenlijst (Bailey, 1988). De ‘Family Needs Survey’ (Bailey, 1988) is van origine een vragenlijst gericht op ouders met een gehandicapt kind. Deze vragenlijst is echter ook goed te gebruiken voor gezinnen met niet-gehandicapte kinderen (Asscher et al., 2006). De vragenlijst bevat zes soorten steunbehoefte en voor deze thesis is één soort steunbehoefte gebruikt, namelijk: ‘gezins- en sociale steunbehoefte’. Dit deel van de vragenlijst bestaat uit acht items. Er zijn vijf items gebruikt in dit onderzoek. Vraag 10a tot en met 10e komen uit de Family Needs Survey.

Welzijn van ouders

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is het welzijn van ouders. Het welzijn van ouders bestaat in dit onderzoek uit drie componenten, namelijk vermindering van stress, opvoedingsbeleving en empowerment. Voor het meten van welzijn van ouders zijn verschillende vragenlijsten gebruikt. Allereerst de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (NOSI). Met vragen als: ‘Sinds ik dit kind heb, merk ik dat ik bijna nooit die dingen kan doen die ik graag doe’. Deze vragenlijst meet in hoeverre ouders stress ervaren bij het opvoeden van een kind. Deze stress zou worden verminderd door het versterken van de pedagogische civil society. Vraag 14, 16, 18 en 25 komen uit de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index. De betrouwbaarheid van de NOSI is vrij positief beoordeeld: de betrouwbaarheid ligt tussen de 0.92-0.95 (Nji, 2013).

Ten tweede is de schaal ‘opvoedingbeleving’ (Weert en Zeijl, 2008) afkomstig uit het Aanvullend voorzieningengebruikonderzoek (AVO) gebruikt. Met vragen als ‘Ik merk dat ik goed in staat ben voor mijn kind(eren) te zorgen’. Vraag 19, 23 en 24 zijn afkomstig van de schaal ‘opvoedingbeleving’.

Als laatste zijn er vragen uit de ‘empowerment vragenlijst’ (Damen & Veerman, 2011) gebruikt. Met vragen als ‘Ik weet heel goed wat mijn sterke en minder sterke kanten als opvoeder zijn.’ Vraag 13, 15, 17, 20, 21 en 22 komen uit de ‘empowerment vragenlijst’.

3.3 Hypothesen

- o Ouders die meewerken aan projecten die de pedagogische civil society willen versterken zijn ouders die een steunbehoefte ervaren.
- o De steunbehoefte is groter (vergeleken met ouders die deze kenmerken niet hebben) wanneer de moeder een laag opleidingsniveau (a) heeft, wanneer het gezin een eenoudergezin is of een samengesteld gezin (b) en wanneer de ouder(s) een Turkse of Marokkaanse achtergrond heeft/hebben (c) (van Egten et al., 2008; Speetjens, van der Linden & Goossens, 2009). De ouders met de bovengenoemde kenmerken zullen meer gebaat zijn bij de projecten die de pedagogische civil society willen versterken.
- o Gezinnen met één kind hebben meer behoefte aan steun, omdat zij minder ervaren zijn in het opvoeden en zijn meer gebaat bij de projecten die de pedagogische civil society willen versterken dan gezinnen met meer kinderen.
- o Wanneer ouders problemen en/of vragen ervaren op bepaalde gebieden van de opvoeding hebben zij meer behoefte aan steun dan ouders die dat niet ervaren. De ouders met problemen en/of vragen zijn meer gebaat bij projecten die de pedagogische civil society willen versterken.
- o Er wordt verwacht dat ouders die gebruik maken van de pedagogische civil society meer welzijn ervaren (minder stress, positievere opvoedingsbeleving en meer empowerment). Uiteindelijk leidt dit tot een hogere kwaliteit van ouderschap (Bakker et al., 2013). Dit wordt gemeten door de hypothese: 'Ouders ervaren de afgelopen maand meer welzijn dan in het algemeen'.

De hypothesen kunnen in een conceptueel model worden samengevat:

Allereerst ziet men onderin het model staan dat er een voormeting en nameting plaatsvindt. Bij de voormeting moeten ouders denken aan de periode voordat zij participeerden in een project. Bij de

nameting moeten de ouders denken aan de afgelopen maand, tijdens deelname aan dat project. De ouders hebben de enquête niet op twee momenten ingevuld, maar dat hebben zij in één keer gedaan. Verwacht wordt dat deelname aan het project invloed heeft op de afhankelijke variabele. Onderin het model ziet men de afhankelijke variabele, namelijk het welzijn van ouders. Daarboven ziet men een aantal van de onafhankelijke variabelen. Er wordt bijvoorbeeld verwacht van eenoudergezinnen, Turkse en Marokkaanse ouders, laag opgeleide moeders en samengestelde gezinnen dat zij een grotere steunbehoefte hebben. Er wordt verwacht dat wanneer men een hoge steunbehoefte heeft, men meer gebaat zou zijn bij de projecten die de pedagogische civil society versterken. Er wordt bijvoorbeeld verwacht dat als men een eenoudergezin is, zij meer gebaat zijn bij het participeren in een project dan als het gezin bestaat uit twee ouders. Steunbehoefte is een mediërende variabele.

3.4 Databewerking

Allereerst zijn de vragen 14, 16, 18, 23, 24 en 25 omgepoold. De vragen zijn omgepoold, zodat voor elke vraag geldt: hoe hoger men heeft geantwoord, des te hoger de mate van welzijn. Met het coderen zijn de cijfers 1-5 gebruikt.

Daarnaast zijn er verschillende variabelen aangemaakt. Er is een nieuwe indeling gemaakt van de variabele nationaliteit. Het was eerst een string variabele, de variabele is opnieuw ingedeeld, zodat het een numerieke codering heeft. De codering was als volgt: 0 is Nederlands, 1 is Marokkaans en Turks en 2 zijn de overige nationaliteiten. Er is een nieuwe variabele aangemaakt waar de respondenten toegedeeld werden tot een lage opleiding of niet-lage opleiding. De indeling van het CBS wordt hierbij aangehouden. Onder laag verstaat men de lagere school, lbo, mavo, vmbo, mbo-1 en de onderbouw van HAVO en VWO (Nationaal Kompas, 2013). Het lbo, mbo en ‘anders’ is in mijn onderzoek ingedeeld als laag (code 1) en hbo en wo is ingedeeld als hoog (code 2). Gezinsamenstelling is ingedeeld op code 1 (twee ouders en meerdere kinderen + twee ouders en één kind) en code 2 (één ouder en meerdere kinderen en één ouder en één kind).

Er is een variabele aangemaakt die behoefte aan steun meet. Hierbij zijn de vragen over behoefte aan steun (vraag 10a tot en met 10e) opgeteld en gedeeld door het aantal vragen. Iedere respondent kreeg op deze manier een gemiddelde score op ‘behoefte aan steun’.

Voor het meten van de afhankelijke variabele zijn er dertien vragen (tweemaal beantwoord) gebruikt die uit drie verschillende vragenlijsten (of schalen) komen. Die driedeling is aangehouden. De vragen uit elke schaal zijn samengenomen, zodat zij een sterkere maat vormen. De scores zijn opgeteld en gedeeld door het aantal vragen. Zo ontstond er een gemiddelde score op elke schaal. De variabele $stress_{vm}$ bestaat uit de vragen 14a (omgepoold), 16a (omgepoold), 18a (omgepoold) en 25a (omgepoold). De variabele $stress_{nm}$ bestaat uit de vragen 14b (omgepoold), 16b (omgepoold), 18b (omgepoold) en 25b (omgepoold). De variabele $opvoedingsbeleving_{vm}$ bestaat uit de vragen 19a, 23a (omgepoold) en 24a (omgepoold). De variabele $opvoedingsbeleving_{nm}$ bestaat uit de vragen 19b, 23b (omgepoold) en 24b (omgepoold). De variabele $empowerment_{vm}$ bestaat uit de vragen 13a, 15a, 17a,

20a, 21a en 22a. De variabele empowerment_{nm} bestaat uit de vragen 13b, 15b, 17b, 20b, 21b en 22b. Er konden scores behaald worden van 1 tot 5, waarbij 1 'minst welzijn' inhoudt en 5 'meest welzijn'.

Ook is nagegaan of ouders een verbetering lieten zien op de drie schalen (stress, opvoedingsbeleving en empowerment). Hiervoor zijn drie nieuwe variabele aangemaakt. De eerste variabele is de variabele verbetering stress. Deze is tot stand gekomen door de nameting – voormeting stress. De tweede variabele is de verbetering opvoedingsbeleving. De voormeting opvoedingsbeleving is afgetrokken van de nameting opvoedingsbeleving. De derde variabele is de verbetering wat betreft empowerment. Hiervoor is ook de voormeting empowerment afgetrokken van de nameting empowerment.

3.5 Betrouwbaarheidsanalyse

Het onderzoek is gedaan bij een specifieke groep, namelijk de ouders die betrokken zijn bij Ouders in Actie en Family Factory. De onderzoeksresultaten zijn niet direct generaliseerbaar naar ouders die niet betrokken zijn bij Ouders in Actie en Family Factory. Daarom is ervoor gekozen om geen factoranalyse te doen. Mede omdat het onderzoek niet gericht is op instrumentontwikkeling.

In het onderzoek bestaat de afhankelijke variabele uit drie schalen. De afhankelijke variabele, namelijk welzijn van ouders, wordt geoperationaliseerd door dertien vragen. De drie schalen die te onderscheiden zijn, zijn de volgende: de mate van stress die ouders ervaren, de opvoedingsbeleving en de mate van empowerment.

Er zijn wel betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd over de schalen die in 3.4 zijn besproken. Deze betrouwbaarheidsanalyse zijn gedaan op de vragen 'in het algemeen' (t1), wat de voormeting inhoudt. Men mag er vanuit gaan dat als de vragen bij een bepaalde groep bij de voormeting betrouwbaar zijn, zij dat ook zijn op bij de nameting. Met deze betrouwbaarheidsanalyses wordt er vastgesteld of de verschillende variabelen samen één schaal mogen vormen. Dit wordt onderzocht aan de hand van de correlaties tussen de verschillende variabelen. De betrouwbaarheid van de schaal die stress meet is .682 (n = 4). Dit wordt gekwalificeerd als een voldoende betrouwbaarheid. De betrouwbaarheid van de schaal opvoedingsbeleving is .667 (n = 3). Dit wordt ook gekwalificeerd als een voldoende betrouwbaarheid. De schaal empowerment heeft een betrouwbaarheid van .743 (n = 6). Dit wordt gekwalificeerd als een goede betrouwbaarheid bij een onderzoek op groepsniveau. Er is gekozen om geen vragen te verwijderen om de betrouwbaarheid te verhogen, omdat de afhankelijke variabele gemeten wordt door tweemaal dertien vragen in te vullen. Deze dertien vragen zijn allemaal nodig om gefundeerde uitspraken te kunnen doen.

4. Resultaten

De resultaten worden behandeld aan de hand van de deelvragen.

4.1. Behoeften van ouders

In deze paragraaf wordt de volgende deelvraag behandeld ‘Wat zijn de behoeften en verlangens van ouders wat betreft (opvoedings-)ondersteuning van de sociale omgeving en professionals?’

4.1.1. Frequenties behoeften

Tabel 1.2.

Frequenties Behoeften Ouders

	n = 69
<i>Ik heb behoefte aan iemand in mijn familie waarmee ik kan praten over opvoeden.</i>	3.51
<i>Ik heb behoefte aan vrienden waarmee ik kan praten over opvoeden.</i>	3.84
<i>Ik heb kansen nodig om met andere ouders te praten en hen te ontmoeten.</i>	3.51
<i>Ik heb tijd nodig om te praten met de leraar of lerares van mijn kind.</i>	3.54
<i>Ik zou graag regelmatig met een professional (psycholoog, sociaal werker of psychiater) willen praten over problemen binnen de opvoeding.</i>	2.68

(Scores van 1-5, waarbij 1 = helemaal oneens en 5 = helemaal eens).

In tabel 1.2. ziet men de gemiddelde scores van ouders op de verschillende vragen over behoefte aan steun. In de tabel is te zien dat de ouders uit de steekproef de meeste behoefte hebben aan het praten met vrienden over de opvoeding. Er wordt niet bevestigd in dit onderzoek dat ouders meer behoefte hebben aan praten met professionals over de opvoeding, ondanks dat er een toenemende hulpvraag van gezinnen was naar professionals (Hermanns, 2009).

4.1.2. Vergelijking nationaliteit

Verwacht wordt dat Marokkanen en Turken meer behoefte aan steun zouden rapporteren dan mensen met een Nederlandse nationaliteit. Uit de ANOVA bleek dat dit niet het geval was ($p > .05$). In tabel 1.3 staan de resultaten van de ANOVA.

4.1.3. Vergelijking opleidingsniveau

Verwacht wordt dat ouders die een lagere opleiding (LBO, MBO en anders) meer behoefte hebben aan steun dan ouders met een hogere opleiding (HBO, WO). Uit de t-toets is echter gebleken dat lager opgeleide ouders geen significant grotere behoefte hebben aan steun dan hoger opgeleide ouders ($p > .05$). Zie verder tabel 1.3. Deze opvallende uitkomst is ook terug te vinden in het onderzoek van van Bergen et al. (2005). Uit dit onderzoek naar ondersteuningsbehoeften van Utrechtse ouders blijkt ook dat hoogopgeleiden meer vragen hebben, meer problemen ervaren en meer ondersteuningsbehoeften hebben dan gemiddeld. Dit zou een signaal kunnen zijn van een bewuste en kritische instelling van de opvoeder. Er blijken namelijk niet meer opvoedingsproblemen te zijn bij hoogopgeleiden (van Bergen et al., 2005).

4.1.4 Vergelijking eenouder- en tweeoudergezinnen

Ook zijn de eenoudergezinnen uit de steekproef vergeleken met de gezinnen die bestaan uit twee ouders. Er wordt verwacht dat eenoudergezinnen meer behoefte hebben aan steun dan tweeoudergezinnen. Er is gebleken dat er klein verschil is tussen de behoefte van eenoudergezinnen en tweeoudergezinnen, dit verschil is echter niet significant ($p > .05$). Zie verder tabel 1.3.

4.1.5. Vergelijking samengestelde gezinnen

Verwacht werd dat samengestelde gezinnen meer behoefte zouden hebben aan steun, dit is echter niet het geval. Er is wel een omgekeerd effect: Niet-samengestelde gezinnen hebben meer behoefte aan steun dan samengestelde gezinnen, maar dit verschil is niet significant ($p > 0.05$). Zie verder tabel 1.4.

4.1.6. Vergelijking probleemgebieden

Ouders rapporteerden op de gebieden van 'straf geven/grenzen stellen (vraag 12e)', 'niet luisteren/ongehoorzaam (vraag 12f)' en op het gebied van 'koppig/dwars/opstandig gedrag (vraag 12g)' de meeste problemen en vragen. Er is door middel van een independent samples t-toets gekeken of er een significant verschil is in behoefte aan steun wanneer men op deze gebieden problemen of vragen heeft. De groep die problemen of vragen ervaart, is vergeleken met de groep die op dat gebied geen problemen of vragen ervaart. Op deze drie gebieden is er een verschil te vinden: wanneer ouders problemen of vragen ervaren op deze gebieden, is de behoefte aan steun hoger.

Ouders die problemen of vragen ervaren op het gebied van 'niet luisteren/ongehoorzaam'

hebben meer behoefte aan steun dan ouders die op dit gebied geen problemen of vragen ervaren. Het verschil is significant $t(34) = -3.1, p = 0.004$. Wanneer ouders problemen of vragen ervaren op het gebied van ‘koppig/dwars/opstandig gedrag’ hebben zij meer behoefte aan steun dan ouders die dat niet hebben. Het verschil is significant $t(52) = -3.1, p = 0.003$. Deze resultaten waren te verwachten, omdat het logisch is dat als men problemen of vragen ervaart, men meer behoefte heeft aan steun bij de opvoeding. Zie verder tabel 1.4.

4.1.7. Aantal kinderen

Ouders met één kind ($m = 3.7, sd = 0.44$) hebben meer behoefte aan steun dan bijvoorbeeld ouders met vier kinderen ($m = 2.9, sd = 0.77$). Dit verschil is significant $t(20) = 2.69, p = 0.014$. Een logische verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat ouders met één kind nog weinig ervaring hebben met opvoeden. Zij hebben meer behoefte aan steun dan ouders met vier kinderen, omdat het voor die ouders minder nieuw is en zij meer ervaring hebben in het opvoeden van kinderen.

Tabel 1.3.

	n = 21		n = 46		n = 4		n = 31		n = 38		n = 13		n = 56	
	Marokkanen/ Turken		Nederlanders		Overig		Laag opleidingsniveau		Hoog opleidingsniveau		Eenoudergezin		Tweeoudergezin	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	SD		M	SD	M	SD
<i>Behoeft</i> <i>aan steun</i>	3.2	0.77	3.5	0.62	3.5	0.57	3.3	0.75	3.6	0.54	3.5	0.69	3.4	0.63

(Scores van 1-5, waarbij 1 = minst behoefte aan steun en 5 = meest behoefte aan steun).

Tabel 1.4.

	n = 12		n = 55		n = 14		n = 52		n = 18		n = 48	
	Samenge steld gezin		Niet- samenge steld gezin		Niet luisteren/ongeh oorzaam Ja		Niet luisteren/ongeh oorzaam Nee		Koppig/dwars/o pstandig gedrag Ja		Koppig/Dwars/o pstandig gedrag Nee	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
<i>Behoeft</i> <i>aan steun</i>	3	0.99	3.5	0.57	3.8	0.43	3.3	0.71	3.8	0.43	3.3	0.73

(Scores van 1-5, waarbij 1 = helemaal oneens en 5 = helemaal mee eens)

4.2 Behoeften en projecten

In deze paragraaf wordt de tweede deelvraag behandeld 'In hoeverre komen de projecten die de pedagogische civil society willen versterken tegemoet aan de wensen en behoeften van ouders?' Vraag 27, 28 en 29 meten in meer of mindere mate in hoeverre Family Factory en Ouders in Actie tegemoet komen aan de wensen en behoeften van ouders. Het gemiddelde cijfers wat deelnemers geven aan de projecten is een 8.1. Dat is een erg hoog cijfer en dat geeft aan dat ouders erg tevreden zijn over de twee projecten. Waar ouders vooral behoefte aan hebben binnen de projecten is contact met andere ouders (53.6%). Het zijn niet zozeer de opvoedvragen die ouders zet tot het deelnemen aan een project. Toch melden wel 44.9 % van de ouders dat ze (ook) behoefte hebben aan antwoorden op opvoedvragen. Er zijn ook andere redenen en in het onderzoek genoemd voor het deelnemen aan de projecten, bijvoorbeeld: *'Om eerlijk te zijn zag ik het niet zo zitten in het begin. Het was me onduidelijk wat de bedoeling was. Vriendinnen vonden dat het wel wat voor mij was dus deed ik mee aan de cursus tijd van je leven. Inmiddels ben ik aangesloten bij het inspiratieteam. Nu pas zie hoe belangrijk het is om een netwerk te hebben en hoe goed het is om met andere ouders over de opvoeding en de dingen in je leven te praten.'* Op de vraag waarom de projecten wel of niet aansluiten bij de wensen, werden vooral positieve redenen gegeven waarom het project wel aansluit bij de wensen van de ouders. Veel gehoorde redenen zijn *'Het krijgen van antwoorden op opvoedkundige vragen door de verhalen met andere ouders te delen. Er ontstaat een stuk herkenning.'* En *'Het is prettig om met andere ouders op te trekken, van hen te leren en te horen dat het overal wel eens goed gaat en wel eens helemaal niet. Dat relativeert enorm!'* De meeste ouders (65.2%) hebben geen drempel ervaren om mee te doen aan de projecten. De kwalitatieve resultaten van de open vragen zijn te vinden in bijlage 4.

4.3 Vergroten de projecten het welzijn?

In deze laatste paragraaf van de resultatensectie wordt de laatste deelvraag behandeld 'In hoeverre vergroot Family Factory en Ouders in Actie het welzijn van ouders?'

4.3.1. Verbetering voor alle ouders over tijd?

Door middel van een paired samples t-test is er gekeken of er bij alle ouders verbeteringen te zien was tijdens deelname aan het project. Dit is op alle schalen bekeken. Er is allereerst gekeken of stressvermindering opgetreden is tijdens deelname aan het project. Dit blijkt niet het geval. De stress die ouders ervaren in de opvoeding is ongeveer gelijk gebleven ($m = 3.2$, $sd = 0.79$). Waar bij 1 veel stress (of: minst welzijn) betekent en 5 geen stress (of: meest welzijn) betekent. Er blijkt een verschil te zijn tussen de opvoedingsbeleving voor deelname aan de projecten ($m = 3.57$, $sd = 0.81$) en tijdens deelname aan de projecten ($m = 3.63$, $sd = 0.74$). Ouders hebben in de loop van de tijd een positievere opvoedingsbeleving gekregen. Dit verschil is significant $t(65) = -2.26$, $p = 0.027$. De empowerment

van ouders is ook niet veranderd door deelname aan het project. De mate van empowerment is gelijk gebleven ($m = 3.72$, $sd = 0.64$).

4.3.2. Voor bepaalde groepen wel meer verbetering?

Vervolgens is er gekeken of er voor bepaalde groepen wel (grotere) verschillen op te merken zijn wat betreft stress, opvoedingsbeleving en empowerment. Bij het onderzoeken of er bij groepen met bepaalde kenmerken meer verbetering is opgetreden tijdens deelname aan de projecten, is er ook gekeken naar de waarden op t_1 en op t_2 . Wanneer de beginwaarden van groepen met bepaalde kenmerken significant afwijken van de groep die dat kenmerk niet heeft, wordt dat genoemd.

4.3.2.1. Nationaliteit

Marokkanen en Turken ($m = -0.06$, $sd = 0.37$) laten geen groter verschil zien dan de ouders met een Nederlandse nationaliteit ($m = -.01$, $sd = 0.138$) in stressvermindering. Daarnaast is voor beide groepen een hele kleine negatieve verandering te zien.

Wat betreft nationaliteit en opvoedingsbeleving zien we dat alle groepen een verbetering laten zien. Het is echter niet zo dat de verschillen tussen de Marokkanen en Turken enerzijds en de Nederlanders significant zijn. De Marokkanen en Turken laten juist een kleinere verbetering ($m = 0.03$, $sd = 0.18$) zien dan de rest van de dataset ($m=0.07$, $sd = 0.22$). Wat betreft de verandering in empowerment zijn er verschillen tussen de nationaliteiten. Marokkanen en Turken ($m = 0.03$, $sd = 0.25$) laten meer positieve verbetering zien in empowerment dan Nederlanders ($m = 0.00$, $sd = 0.31$). Dit verschil is echter niet significant ($p = 0.74$).

4.3.2.2. Opleidingsniveau

Wat betreft stress en opleidingsniveau zijn er geen significante verschillen tussen een hoge en een lage opleidingsniveau en verbetering van stress ($p = 0.50$). Er is wel een klein verschil, maar deze is niet significant. Het is alleen in tegengestelde richting dan verwacht: de ouders met een hoge opleiding blijven hetzelfde ($m = 0.00$, $sd = 0.42$). Maar de ouders met een lage opleiding ($m = -0.05$, $sd = 0.12$) laten zelfs een verslechtering van stress zien. Er zijn geen significante verschillen wat betreft opvoedingsbeleving tussen hoge en laag opgeleide ouders ($p = 0.22$). Er is wel een klein verschil en deze is weer in tegengestelde richting: de ouders die hoog opgeleid zijn laten een grotere verbetering zien wat betreft opvoedingsbeleving ($m = 0.10$, $sd = 0.26$) dan ouders die laag opgeleid zijn ($m = 0.03$, $sd = 0.16$). Er zijn ook geen significante verschillen wat betreft empowerment tussen hoge en laag opgeleide ouders ($p = 0.36$). Er is wel een klein verschil in de richting die wij verwachten: laag opgeleide ouders worden meer empowered ($m = 0.04$, $sd = 0.2$) dan hoog opgeleide ouders ($m = -0.03$, $sd = 0.35$). Hoog opgeleide ouders in deze steekproef worden niet empowered.

4.3.3.3. Gezinssamenstelling

Wat betreft vermindering van stress laten eenoudergezinnen en tweeoudergezinnen geen verbetering zien, maar een kleine verslechtering ($m = -0.03$, $sd = 0.33$ en $m = -0.02$, $sd = 0.06$). Uit de independent samples t-test blijkt dat tweeoudergezinnen ($m = 0.07$, $sd = 0.23$) wat betreft een positievere opvoedingsbeleving iets meer verbetering laten zien dan eenoudergezinnen ($m = 0.03$, $sd = 0.09$). Eenoudergezinnen blijven wat betreft empowerment hetzelfde ($m = 0.00$, $sd = 0.18$) en tweeoudergezinnen laten gemiddeld een kleine verbetering zien ($m = 0.01$, $sd = 0.3$).

4.3.3.4. Samengestelde gezinnen

Wat betreft de samengestelde gezinnen laten eenoudergezinnen geen verbetering of verslechtering zien wat betreft stress ($m = 0.00$, $sd = 0.00$), maar niet-samengestelde gezinnen een verslechtering ($m = -0.03$, $sd = 0.33$). Dit verschil is niet significant ($p = 0.76$). Wat betreft opvoedingsbeleving laten niet-samengestelde gezinnen ($m = 0.07$, $sd = 0.23$) iets meer verbetering zien dan samengestelde gezinnen ($m = 0.03$, $sd = 0.1$). Dit verschil is echter niet significant ($p = 0.62$). Wat betreft empowerment laten samengestelde gezinnen een verslechtering zien ($m = -0.02$, $sd = 0.1$) en niet-samengestelde gezinnen een kleine, positieve verbetering ($m = 0.01$, $sd = 0.3$). Dit is geen significant verschil ($p < .05$).

4.3.3.5. Aantal kinderen

Wat opvallend is, is dat gezinnen met één kind op de drie schalen allemaal een verbetering laten zien tijdens deelname aan de projecten. Zij laten ook van alle gezinnen met meer kinderen steeds de meeste verbetering zien. Uit een ANOVA is gebleken dat de verschillen tussen de verbeteringen significant zijn op de schaal opvoedingsbeleving, $F(4,61) = 3.21$, $p = 0.019$.

De beginwaarden van de ouders op opvoedingsbeleving wat betreft aantal kinderen verschilt van elkaar. Deze verschillen zijn significant, $F(4,63) = 6.43$, $p = 0.00$. Dat geldt ook voor de nameting. De verschillen op de nameting zijn ook significant, $F(4, 61) = 4.33$, $p = 0.004$. De gemiddelden en standaardafwijkingen staan in tabel 1.5. Er is gekozen om alleen de gezinsgrootte te laten zien die het meest van elkaar afwijken.

Tabel 1.5.**Aantal kinderen en opvoedbeleving**

	Opvoedingsbeleving voormeting		Opvoedingsbeleving nameting		Verbetering opvoedingsbeleving				
	M	SD	M	SD	M	SD			
<i>Aantal kinderen</i>	1 (n = 10)	2.57	0.99	1 (n = 10)	2.83	0.92	1 (n = 10)	0.27	0.378
	5 (n = 5)	3.93	0.44	3 (n = 23)	3.84	0.63	3 (n = 23)	0.00	0.142

(Scores van 1-5, waarbij 1 = minst welzijn en 5 = meest welzijn)

De beginwaarden van de ouders op empowerment wat betreft aantal kinderen verschilt van elkaar. Dit verschillen zijn significant, $F(4,63) = 4.79$, $p = 0.002$). De gemiddelden en standaardafwijkingen staan in tabel 1.6. Ook de verbetering wat betreft empowerment verschilt wat betreft gezinsgrootte (aantal kinderen), de verschillen zijn significant, $F(4,59) = 3.410$, $p = 0.014$.

Tabel 1.6**Aantal kinderen en empowerment**

	Empowerment voormeting		Verbetering empowerment			
	M	SD	M	SD		
<i>Aantal kinderen</i>	1 (n = 10)	3.03	0.618	1 (n = 10)	0.22	0.236
	3 (n = 24)	3.96	0.451	3 (n = 23)	-0.1	0.245

(Scores van 1-5, waarbij 1 = minst welzijn en 5 = meest welzijn)

4.3.3.6 Probleemgebieden

Wanneer ouders problemen en/of vragen ervaren op het gebied van straf geven/grenzen stellen krijgen (m = 0.21, sd = 0.37) zij een positievere opvoedingsbeleving dan ouders die dat niet ervaren (m = 0.03, sd = 0.14). Het verschil tussen ouders die problemen op dat gebied ervaren en ouders die dat niet ervaren is significant, $t(63) = -2.77, p = 0.007$.

De beginwaarden van de ouders die problemen ervaren op het gebied van ‘niet luisteren/ongehoorzaam (vraag 12f)’ verschillen van de ouders die op dat gebied geen problemen ervaren. Dit verschil is significant, $t(65) = 3.2, p = 0.002$. Dat geldt ook voor de nameting. Het verschil op de nameting is ook significant, $t(63) = 2.50, p = 0.015$. De gemiddelden en standaardafwijkingen staan in tabel 1.7.

Tabel 1.7
Opvoedbeleving en probleemgebied

	Opvoedingsbeleving voormeting		Opvoedingsbeleving nameting		Verbetering opvoedingsbeleving	
	M	SD	M	SD	M	SD
<i>Niet luisteren/ ongehoorzaam</i>	Nee (n = 53)	3.72 0.685	Nee (n = 51)	3.76 0.677	Nee (n = 51)	0.02 0.140
	Ja (n = 14)	3.00 0.978	Ja (n = 14)	3.21 0.873	Ja (n = 14)	0.21 0.360

(Scores van 1-5, waarbij 1 = minst welzijn en 5 = meest welzijn)

Wanneer ouders problemen en/of vragen ervaren op het gebied van niet luisteren/ongehoorzaam , krijgen zij een positievere opvoedingsbeleving dan ouders die dat niet ervaren. Het verschil tussen ouders die problemen op dat gebied ervaren en ouders die dat niet ervaren is significant, $t(63) = -3.13, p = 0.003$. De gemiddelden en standaardafwijkingen staan in tabel 1.7.

De beginwaarden van de ouders die problemen ervaren op het gebied van ‘koppig/dwars/opstandig gedrag (vraag 12g)’ verschillen van de ouders die op dat gebied geen problemen ervaren. Dit verschil is significant, $t(26) = 2.99, p = 0.006$. Dat geldt ook voor de nameting. Het verschil op de nameting is ook significant, $t(63) = 2.80, p = 0.007$. De gemiddelden en standaardafwijkingen staan in tabel 1.8. Wanneer ouders problemen en/of vragen ervaren op het gebied van koppig/dwars/opstandig gedrag hebben, krijgen zij een positievere opvoedingsbeleving dan

ouders die dat niet ervaren. Het verschil tussen ouders die problemen op dat gebied ervaren en ouders die dat niet ervaren is significant, $t(63) = -2.48, p = 0.016$.

Tabel 1.8.

Opvoedbeleving en probleemgebied

	Opvoedingsbeleving voormeting		Opvoedingsbeleving nameting		Verbetering opvoedingsbeleving	
	M	SD	M	SD	M	SD
<i>koppig/dwars/opstandig gedrag</i>	Nee (n = 49)	3.76 0.703	Nee (n = 47)	3.79 0.693	Nee (n = 47)	0.02 0.146
	Ja (n = 18)	3.07 0.867	Ja (n = 18)	3.24 0.765	Ja (n = 18)	0.17 0.328

4.4. Hypothesen

Op grond van deze resultaten kan vastgesteld worden dat de volgende hypothesen bevestigd zijn:

- o Ouders die meewerken aan projecten die de pedagogische civil society willen versterken zijn ouders die een steunbehoefte ervaren.

- o Gezinnen met één kind hebben meer behoefte aan steun, omdat zij minder ervaren zijn in het opvoeden en zijn meer gebaat bij de projecten die de pedagogische civil society willen versterken dan gezinnen met meer kinderen.

- o Wanneer ouders problemen en/of vragen ervaren op bepaalde gebieden van de opvoeding hebben zij meer behoefte aan steun dan ouders die dat niet ervaren. De ouders met problemen en/of vragen zijn meer gebaat bij projecten die de pedagogische civil society willen versterken.

De volgende hypothese is niet bevestigd:

- o De steunbehoefte is groter (vergeleken met ouders die deze kenmerken niet hebben) wanneer de moeder een laag opleidingsniveau (a) heeft, wanneer het gezin een eenoudergezin is of een samengesteld gezin (b) en wanneer de ouder(s) een Turkse of Marokkaanse achtergrond heeft/hebben (c) (van Egten et al., 2008; Speetjens, van der Linden & Goossens, 2009). De ouders met de bovengenoemde kenmerken zullen meer gebaat zijn bij de projecten die de pedagogische civil society willen versterken.

Deze hypothese is deels bevestigd:

- o Er wordt verwacht dat ouders die gebruik maken van de pedagogische civil society meer welzijn

ervaren (minder stress, positievere opvoedingsbeleving en meer empowerment). Uiteindelijk leidt dit tot een hogere kwaliteit van ouderschap (Bakker et al., 2013). Dit wordt gemeten door de hypothese: ‘Ouders ervaren de afgelopen maand meer welzijn dan in het algemeen’.

Ouders krijgen tijdens deelname wel een positievere opvoedbeleving, maar voor vermindering van stress en meer empowerment is geen bewijs gevonden in dit onderzoek.

5. Conclusies

5.1 Algemeen

In het conclusiedeel worden de opvallendste uitkomsten uit dit onderzoek besproken en wordt er een mogelijke verklaring voor gegeven.

5.1.2. Behoeftte aan steun

Uit dit onderzoek blijkt dat ouders met hoog opleidingsniveau meer behoefte hebben aan steun dan lager opgeleide ouders. Mogelijk komt dit door de bewuste en kritische instelling die hoog opgeleide ouders meer hebben dan laag opgeleide ouders (van Bergen et al., 2005). Uit onderzoek van van Bergen et al. (2005) blijkt namelijk niet dat hoog opgeleide ouders meer opvoedingsproblemen hebben. Deze uitkomst wordt ook bevestigd in dit onderzoek: hoog opgeleide ouders rapporteren op de meeste gebieden niet significant meer problemen dan laag opgeleide ouders.

Ook ouders die vragen of problemen ervaren op bepaalde gebieden van de opvoeding (niet luisteren/ongehoorzaam en koppig/dwars/opstandig gedrag) hebben meer behoefte aan steun dan ouders die dat niet hebben. Dit was te verwachten, omdat deze ouders de opvoeding waarschijnlijk problematischer vinden. Ouders met één kind hebben significant meer behoefte aan steun dan ouders met bijvoorbeeld vier kinderen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat ouders met één kind nog minder ervaren zijn in het opvoeden en daarom meer behoefte hebben aan steun dan ouders met meer kinderen. Er zijn verder geen verschillen gevonden in behoefte aan steun tussen Marokkanen en Turken enerzijds en autochtonen anderzijds, tussen één- en tweeoudergezinnen en tussen niet- en samengestelde gezinnen. Dit zou verklaard kunnen worden door de kleine aantallen van die groepen in de dataset.

5.1.3. Behoeften en projecten

Uit de open vragen van de enquête blijkt dat ouders erg positief zijn over de projecten. Dit blijkt ook uit de cijfers die de deelnemers geven aan het project waar zij aan deelnemen. Gemiddeld scoren de projecten een 8.1. De meeste ouders (53.6%) gaven aan dat ze deelnemen omdat zij behoefte hebben aan het contact met andere ouders.

5.1.4. Vergroten de projecten het welzijn?

Er blijkt een significante verbetering te zijn tijdens deelname aan de projecten wat betreft opvoedingsbeleving. De schaal opvoedingsbeleving wordt gemeten door vragen als 'Ik merk dat ik goed in staat ben voor mijn kind(eren) te zorgen'. Ouders hebben meer het idee gekregen dat ze opvoeding goed aan kunnen. Verschillende ouders noemen ook dat het praten met andere ouders over de opvoeding relativeert. Als ouders horen 'dat het overal weleens wat is', geeft het de ouders het gevoel dat ze het opvoeden helemaal niet zo slecht doen. Dit zou bij kunnen dragen aan een positievere opvoedingsbeleving van ouders tijdens deelname aan de projecten. Voor bijna alle ouders zijn wat betreft stress en empowerment geen significante verbeteringen opgetreden.

Voor ouders met één kind lijken de projecten op alle schalen, maar het meest op opvoedingsbeleving en empowerment, effectiever te zijn vergeleken met ouders die meerdere kinderen hebben. Ook is het zo dat ouders met één kind meer behoefte hebben aan steun.

Ook wanneer ouders problemen ervaren op bepaalde gebieden (straf geven/grenzen stellen, niet luisteren/ongehoorzaam en koppig/dwars/opstandig gedrag) verbetert significant hun opvoedingsbeleving tijdens deelname aan de projecten.

5.2 Theoretische reflectie

In een eerder hoofdstuk van dit onderzoek is een overzicht gegeven van de relevante theorieën en onderzoeken over de pedagogische civil society en opvoedingsondersteuning. Vanuit de theorie is bekend dat de pedagogische civil society positieve effecten zou hebben op ouders. Wat betreft opvoedingsbeleving blijkt dit het geval te zijn, zeker voor bepaalde groepen. Het effect is te zien bij alle ouders, maar vooral bij ouders met één kind en ouders die problemen en/of vragen ervaren op bepaalde gebieden van de opvoeding. Ook worden ouders met één kind meer empowered dan ouders met meerdere kinderen. Het zou kunnen zijn dat ouders met één kind leren van ouders met meerdere kinderen, doordat zij meer ervaring hebben. Wanneer je als ouders problemen ervaart op sommige gebieden van de opvoeding relativeert het wanneer je hoort van andere ouders dat zij kampen met dezelfde vragen en/of problemen. Ook kunnen ouders tips uitwisselen aan elkaar.

Uit dit onderzoek is niet gebleken dat ouders met een laag opleidingsniveau meer behoefte hebben aan steun en meer gebaat zijn bij de projecten die de pedagogische civil society willen versterken. Ook blijkt dat nationaliteit niet uitmaakt, net als de gezinssamenstelling (één of tweeoudergezin en samengesteld of niet). Dit was wel te verwachten uit theorieën en onderzoeken over opvoedingsondersteuning. De waarden op t_1 en t_2 wat betreft stress zijn er geen (significante) verschillen tussen de verschillende nationaliteiten (en opleidingsniveaus). Dat lagere SES niet meer stress ervaren in de opvoeding komt ook uit onderzoeken van Leseman et al. (1998) en van Bergen et al. (2005). Er komt een ander beeld naar voren als men kijkt naar de literatuur en praktijk: lagere SES en allochtone gezinnen zouden meer opvoedingsproblemen ervaren (Voet, 2005). Een verklaring hiervoor kan zijn dat in dit onderzoek gevraagd is naar de subjectieve beleving van stress van ouders. Allochtone ouders lijken opvoedingssituaties pas problematisch te vinden als de problemen ernstiger

van aard zijn (geworden). Voor preventie is dit een belangrijk punt: preventie zou moeten aangeboden worden op plekken waar ouders normaal ook komen, zoals bijvoorbeeld op scholen, kinderdagverblijven, buurthuizen enzovoort (Voet, 2005). Er moeten niet alleen ouders bereikt worden met opvoedondersteuning die al problemen van ernstige aard hebben. Deze conclusie komt overeen met de praktijk van Family Factory en Ouders in Actie: zij bieden opvoedondersteuning aan ouders die niet per se grote problemen ervaren in de opvoeding.

5.3 Methodische reflectie

Het respondenten werven duurde erg lang in dit onderzoek. Het eerste mailtje met een uitnodiging om mee te werken aan mijn onderzoek werd verstuurd op 18 maart en op 18 mei werden pas de eerste ingevulde enquêtes ingeleverd. Het was beter geweest om de projecten eerder te benaderen met mijn onderzoeksvoorstel. Op die manier konden zij ook nog meer invloed hebben op de totstandkoming van de enquête en het hele idee achter het onderzoek. Uiteindelijk hebben minder respondenten ($n = 69$) met dit onderzoek meegedaan dan het streefaantal $n = 100$. Dit beïnvloedt de generalisatie van dit onderzoek. Daarom moet er enige voorzichtigheid geboden worden bij het interpreteren van de resultaten.

De projecten die gebruikt zijn in dit onderzoek zijn een vertegenwoordiging van de pedagogische civil society, maar omvat niet de gehele pedagogische civil society. De pedagogische civil society is breder dan de hier beschreven projecten. De projecten die hier beschreven zijn, zijn projecten die veelal georganiseerd zijn door bestaande organisaties. Wat de pedagogische civil society echter beoogt is dat ouders juist ook ‘spontaan’ betrokken raken bij de opvoeding van elkaars kinderen.

De vrijwilligers mochten de ouders helpen, wanneer de ouders niet zelfstandig de enquête in konden vullen. Dit beïnvloedt de betrouwbaarheid van het onderzoek. Dit is echter alleen gebeurd bij enkele enquêtes (rond de tien). Daarnaast is het meten van de afhankelijke variabele moeilijk. Er zijn namelijk meerdere factoren van invloed op het ervaren van welzijn. Er zijn meer dingen van invloed op de afhankelijke variabele en niet alleen het project. Het zou kunnen zijn dat er een ingrijpende gebeurtenis plaats heeft gevonden wat invloed had op het welzijn van de ouders. Daarnaast was er niet een ‘echte’ voormeting. Ouders moesten denken aan de periode voordat zij deelnamen aan het project. Zo’n meting is niet foutloos. Bij de nameting moesten ouders een score invullen die ging over de periode tijdens of na deelname aan het project. Sommige ouders hebben bij de voormeting en nameting dezelfde score ingevuld. Dit zou uit gemak kunnen zijn, maar het kan ook dat ouders echt geen verschil hebben opgemerkt. Dit weten wij niet. Daardoor is er steeds maar een kleine verbetering of verslechtering waar te nemen binnen de dataset wat betreft stress, opvoedingsbeleving en empowerment. Het zou kunnen zijn dat de interventies niet het gewenste/weinig effect hebben of dat de ouders de vragen niet goed snaptten of dat zij zelf niet bewust zijn van de effecten van de projecten. Omdat de ouders niet veel verschillen rapporteerden tussen ‘in het algemeen’ en ‘de afgelopen

maand', is deze data minder geschikt om te kijken naar verbeteringen dan van te voren gedacht was. Daarom is er ook nog gekeken naar significante verschillen op t_1 en t_2 .

5.4 Aanbevelingen

Voor verder onderzoek is het aan te bevelen om meer tijd te hebben om de soms 'lastige' doelgroep te onderzoeken. De dataverzameling heeft lang geduurd, doordat het lang duurde voordat alle ouders de enquêtes hadden ingevuld. Daarnaast zou een aanvullend kwalitatief onderzoek na kunnen gaan wat de ideeën zijn van ouders over de verschillende projecten.

De praktijk (beleidsadvies)

Voor de aanbevelingen zijn de resultaten van dit onderzoek gebruikt, de theoretische beschrijvingen op de website, de mailwisselingen/telefoongesprekken (met projectleiders/directeur) en de bezoeken aan de bijeenkomsten (van Ouders in Actie) gebruikt. Ook ben ik tweemaal aanwezig geweest bij een workshop over Family Factory.

De kracht van Ouders in Actie is dat groepen burgers bereikt worden die weinig sociaal kapitaal hebben. Het zijn vaak allochtone ouders met een laag opleidingsniveau. Het probleem is echter dat de Ouder in Actie (de vrijwilliger), die de bijeenkomsten leidt, zelf ook iemand is die een laag opleidingsniveau heeft en weinig sociaal kapitaal. Het gevaar dreigt dat de bijeenkomsten die bedoeld zijn als opvoedingsondersteuning te weinig inhoud hebben en een vluchtig karakter hebben. Het zwakke punt van Family Factory is dat zij de ouders bereiken die het vaak al goed doen. Dit wordt ook als een negatief punt gezien van de pedagogische civil society: het beter toerusten van ouders met weinig kapitaal wordt niet adequaat aangepakt (Walraven, 2009). Daarnaast wordt het niet duidelijk hoe ouders met weinig sociaal kapitaal wel bereikt kunnen worden door ouders met veel sociaal kapitaal en hoe zij tot 'bridging' zijn te brengen.

In de tijd waarin de transitie en transformatie van de jeugdzorg vorm moet krijgen, is het belangrijk om nieuwe initiatieven te onderzoeken op hun effectiviteit. Op basis van dit onderzoek kan er gezegd worden dat de projecten zorgen voor een positievere opvoedingsbeleving. De ouders hebben er veel aan om te horen 'dat het overal weleens wat is', dit relativeert enorm. Het is belangrijk voor ouders om te delen en te horen van andere ouders wat zij meemaken in de opvoeding, hierdoor kunnen ouders beter bepalen wat 'normaal' is en wat niet en wanneer de stap naar een professional gezet moet worden. Op deze manier voorkom je dat er onnodig professionals benaderd worden voor normale opvoedvragen. Hierdoor vergroot je de zelfredzaamheid van ouders en wordt de groeiende vraag naar professionals teruggedrongen. In de transformatie van de jeugdzorg wordt de nadruk gelegd op preventie. Er is hierbij een grote rol weggelegd voor de sociale omgeving van ouders bij het voorkomen (en de aanpak) van problematiek. Family Factory en Ouders in Actie gebruiken die sociale omgeving om ouders te helpen bij het opvoeden van hun kinderen. Dit onderzoek geeft een goede indicatie over wat informele steun met ouders onderling doet; het gaat verder dan de twee projecten.

Ouders met één kind en ouders die problemen of vragen ervaren op het gebied van de opvoeding zijn het meest gebaat bij deelname aan de projecten. De projecten zouden extra aandacht kunnen geven aan deze doelgroepen, maar het is vooral belangrijk dat deze ouders juist het contact met andere ouders blijven behouden, zodat de leerfunctie standhoudt.

6. Literatuurlijst

- Andresen P. & Telleen, S. (1992). The relationship between social support and maternal behaviours and attitudes: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 20, 753-774.
- Asscher, J. J., Hermanns, J. M. A., & Deković, M. (2006). Determinants of need for support in families with young children. *Journal of Children's Services*, 1, 22-35.
- Bailey, D.B., Simeonsson, R.J. (1988). Assessing needs of families with handicapped infants. *The Journal of Special Education*, 22, 117-127.
- Bakker, K., Kooijman, H. & Prakken, J. (2013). *Om het kind: Visies op een ander jeugdinstelstel*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bakker, N., Noordman, J. & Rietveld - van Wingerden, M (2010). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland. Idee en praktijk 1500-2000*. Assen: Van Gorcum.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Bergen, A. van, Geus, G. de & Ameijden, E. van (2005). *Behoeftte aan opvoedingsondersteuning bij Utrechtse ouders en verzorgers*. Verkregen op 16 april, 2013 van http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/behoefte_utrecht.pdf
- Bertrand, R.M., Hermanns, J. & Leseman, P.P.M. (1998). Behoeftte aan opvoedingsondersteuning in Nederlandse, Marokkaanse en Turkse gezinnen met kinderen van 0 – 6 jaar. *Nederlandse Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 14, 50-71.
- Bourdieu, P. (1986), The forms of capital, in John G. Richardson (Ed), *Handbook of theory and research in the sociology of education* (pp.241-258). New York: Greenwald Press.
- Brink, G. van den (2012). 'Zeer bedankt! Heel fijn dat u dit doet'. In: H. Jumelet & J. Wenink (red.). *Zorg voor onszelf? Eigen kracht van jeugdigen, opvoeders en omgeving, grenzen en mogelijkheden voor beleid en praktijk*. (pp.36-45). Amsterdam: SWP.
- Brinkgreve, C. (2009). *Onzekere ouders*. Amsterdam: SWP.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32, 513-531.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bucx, F. (2011). *Gezinsrapport 2011: Een portret van het gezinsleven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2013). Bevolking; aantal nationaliteiten 1 januari. Retrieved May 3, 2013 from:
<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/VW=T&DM=SLNL&PA=70999NED&D1=a&D2=0,5,10,13-l&HD=100108-1134&HDR=T&STB=G1>.
- Cohen, S. & Wills, T.A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310 -357.
- Commission on Children at Risk (2003). *Hardwired to connect. The new scientific case for authoritative communities*. New York: Dartmouth Medical School.
- Crnic, K. & Low, C. (2002). Everyday stresses and parenting. In Bornstein, M.H.(Ed.), *Handbook of Parenting. Volume 5 Practical Issues in Parenting* (pp. 243 – 267). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc. Publishers.
- Damen, H.R. & Veerman, J.W. (2011). *Empowerment vragenlijst*. Nijmegen: Praktikon.
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5, 314-332.
- Deković, M. & Pels, T. (2006). Opvoeding in vijf etnische groepen in Nederland. In T. Pels & W. Vollebergh (red.). *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland* (pp. 33-46). Amsterdam: Aksant.
- Durkheim, E. (1951). *Suicide: A study in sociology*. New York: Free Press
- Edwards, M. (2009). *Civil society*. Cambridge: Polity Press.
- Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C. & Petronia, E. (2008). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Gezinnen van de toekomst*. Den Haag: E-Quality.
- Family Factory (2013). Verkregen op 15 maart 2013. www.familyfactory.nu
- Garbarino, J. & A. Crouter (1978). Defining the community context for parent-child relations: the correlates of child maltreatment. *Child Development*, 49, 604-616.
- Garbarino, J. & D. Sherman (1980). High-risk neighbourhoods and high-risk families: The human ecology of child maltreatment. *Child Development*, 51, 188-198.
- Garbarino, J., Kostelny, K. (1992). Child maltreatment as a community problem. *Child Abuse Negl.*, 4, 455-464.
- Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd. Oratie Universiteit Amsterdam*. Amsterdam: Vossiuspers.
- Hilhorst, P., Zonneveld, M. (2013). *De gewoonste zaak van de wereld: Radicaal kiezen voor de pedagogische civil society*. Den Haag: Raad voor maatschappelijke ontwikkeling.
- Ince, D. (2008). Cijfers over opvoedingsvragen en –problemen. Verkregen op 15 april, 2013.
http://www.hethel.gezin.nl/nji/dossierDownloads/Cijfers_opvoedvragen.pdf
- JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling (2012). Notitie samen opvoeden de pedagogische civil society als basis voor nieuw jeugdbeleid. Gouda: JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling

- Jumelet, H. & Wenink, J. (2012). *Zorg voor onszelf? Eigen kracht van jeugdigen, opvoeders en omgeving, grenzen en mogelijkheden voor beleid en praktijk*. Amsterdam: SWP.
- Kesselring, M., Winter, M., de, Horjus, B., Schoot, R., van de & Yperen, T., van (2012). Do parents think it takes a village? Parents' attitudes towards nonparental adults' involvement in the upbringing and nurture of children. *Journal of Community Psychology*, 40, 921–937.
- Leseman, P. P. M., M. Fahrenfort, Hermanns, & Klaver. (1998). *De experimenten opvoedingsondersteuning: leermomenten en toekomstperspectieven. Samenvatting van de onderzoeksresultaten en aanbevelingen*. Amsterdam /Den Haag, SCO-Kohnstamm Instituut / B & A Groep.
- Ligtermoet, I. & Pennings, T. (2006). Registratie van opvoedingsondersteuning: ROTS-cijfers 2002-2005. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Metz, J. (2009). Over burgerparticipatie, welzijnsbeleid en de WMO. Historiografie van de werksort maatschappelijk activeringswerk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18, 61-83.
- Metz, J., Meijs, L., Roza, L., Baren, E van., Hoogervorst, N. (2012). Grenzen aan de civil society. In: H. Jumelet & J. Wenink (red.). *Zorg voor onszelf? Eigen kracht van jeugdigen, opvoeders en omgeving, grenzen en mogelijkheden voor beleid en praktijk*. (pp.117-131). Amsterdam: SWP.
- Milardo, R.M. (1987). Changes of social networks of women and men following divorce. A review. *Journal of Family Issues*, 8, 78-96.
- MOgroep (2013). Geen blauwdruk, wel sturing. *Som (uitgave van de MOgroep)*, 10, 10-12.
- Nationaal Kompas (2013). Scholing en opleiding: Indeling opleidingsniveau. Verkregen op 28 mei 2013.
<http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/scholing-en-opleiding/indeling-opleidingsniveau/>
- Nederlands jeugdinstituut (2013). Theoretisch onderbouwde beschrijving Ouders in Actie. Verkregen op 15 maart, 2013. <http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=136009>
- Nederlands jeugdinstituut (2013). Dossier opvoedingsondersteuning.
<http://www.nji.nl/opvoedingsondersteuning>
- Nederlands jeugdinstituut (2013). Dossier transitie jeugdzorg. www.nji.nl/transitiejeugdzorg
- Nederlands Jeugdinstituut (2013). Databank Instrumenten en Richtlijnen. Verkregen op 7 mei, 2013 van <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/23/602.dWl0Z2VicmVpZD0x.html>
- Preston, S.D. & de Waal, F.B.M. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate basis. *Behavioral and Brain Sciences*, 25, 1-72.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2006). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: RMO-advies nr. 37.

- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en Raad voor Volksgezondheid en Zorg (2009). *Investeren rondom kinderen*. Den Haag.
- Raad voor maatschappelijke ontwikkeling (2012). *Ontzorgen en normaliseren. Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg*. Den Haag: Raad voor maatschappelijke ontwikkeling.
- Ravelli, A. (2005). Wat kunnen Nederlandse gemeenten leren van de maori's? *Sociale interventie*, 2, 39-43.
- Sampson, R.W., S.W. Raudenbusch & F. Earls (1997). Neighbourhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, 914-918.
- Sarason, B. R., Sarason, I. G. & Pierce, G. (1990). *Social support: An interactional view*. New York: Wiley.
- Schnabel, P. (2008). "Die jeugd van tegenwoordig...". *Jeugdbeleid*, 1, 3-12.
- Speetjens, P., van der Linden, D. & Goossens, F. (2009). *Kennis over opvoeden: De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Tan, N., Bekkema, N. & Öry, F. (2008). *Toepasbaarheid van opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Turkse gezinnen in Nederland, in het bijzonder van het programma Samen Starten/DMO-P*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.
- Terhell, E., Broese van Groenou, M. & Van Tilburg, T. (2004). Network dynamics in the long-term period after divorce. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 719-738.
- Van Dale (2013). Verkregen op 14 maart 2013.
<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=welzijn&lang=nn>
- Verhulst, F. (2005). Epidemiologie van psychopathologie. In J. Hermans, C. van Nijntzen, F. Verheij & M. Reuling (red.), *Handboek jeugdzorg deel 1. Stromingen en specifieke doelgroepen*, (pp. 241-263). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vos, H. de, A. Glebbeek & R. Wielers. *Overheidsonmacht in de jeugdzorg: een pleidooi voor een omwegbeleid*. Gepubliceerd in RMO-advies Investeren rondom kinderen, 2009.
- Walraven, G. (2009). Hoe verder na de 'pedagogische civil society'? In: H. Jumelet & J. Wenink (red.). *Zorg voor onszelf? Eigen kracht van jeugdigen, opvoeders en omgeving, grenzen en mogelijkheden voor beleid en praktijk*. (pp.46-56). Amsterdam: SWP
- Weert, C. van, en E. Zeijl (2008). Jeugd en opvoeding. In: CBS (red.), Jaarrapport 2008 landelijke jeugdmonitor (p. 23-28). Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.
- Winter, M. de (2008). Het moderne van kindermishandeling. In: W. Koops, B. Levering & M. de Winter (red.). *Opvoeding als spiegel van de beschaving*. Amsterdam: SWP. p. 150-165.
- Yperen, T. van (2009). Betere ketens. In D. Graas, T. Liefwaard, C. Schuengel, W. Slot & H. Stegge (red.). *De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk* (pp. 91-110). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Zijderveld, A.C. (1999). *The warning of the welfare state: The end of comprehensive state succor*.
New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.

ZonMw (2010). *Magazine Vrijwillige INZET December 2010*. Den Haag: ZonMw.

7. Bijlagen

Bijlage 1

Vragenlijst Family Factory

1. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

2. Wat is uw geboortejaar?

3. Wat is uw nationaliteit?

4. Wat is uw geloofsovertuiging?

- christelijk
- islamitisch
- joods
- hindoeïstisch
- boeddhistisch
- overig
- ik ben niet gelovig

5. Wat is uw opleidingsniveau?

- lbo
- mbo
- hbo
- wo
- anders, nl. _____

6. Wat is uw gezinssamenstelling?

- Twee ouders en meerdere kinderen
- Twee ouders en één kind
- Eén ouder en één kind
- Eén ouder en meerdere kinderen

7. Is uw gezin een samengesteld gezin²?

- Ja
- Nee

² In een samengesteld gezin (stiefgezin) heeft ten minste één van de partners kinderen uit een vorige relatie. Het nieuwe gezin wordt meestal gevormd na echtscheiding of overlijden van een vorige partner; de nieuwe partners gaan met elkaar samenleven en ieder neemt de eigen kinderen mee (<http://www.korrelatie.nl/thema-s/relatie-en-gezinsproblemen/67/samengestelde-gezinnen-en-stiefgezinnen.html>).

8. Hoeveel kinderen heeft u?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 of meer

9. Heeft u een betaalde baan?

- Ik heb geen betaalde baan
- Ik heb een kleine, betaalde deeltijdbaan (minder dan 25 uur)
- Ik heb een grote, betaalde deeltijdbaan (25 – 36 uur)
- Ik heb een voltijdbaan

Geef aan of u het met onderstaande stellingen *in het algemeen* helemaal oneens, oneens, neutraal, eens of helemaal eens bent:

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
10a. Ik heb behoefte aan iemand in mijn familie waarmee ik kan praten over opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐
10b. Ik heb behoefte aan vrienden waarmee ik kan praten over opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐
10c. Ik heb kansen nodig om met andere ouders te praten en hen te ontmoeten.	☐	☐	☐	☐	☐
10d. Ik heb tijd nodig om te praten met de leraar of lerares van mijn kind.	☐	☐	☐	☐	☐
10e. Ik zou graag regelmatig met een professional (psycholoog, sociaal werker of psychiater) willen praten over problemen binnen de opvoeding.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Wat is de leeftijd van uw kind(eren)?

12. Op welke gebied(en) ondervindt u problemen bij uw kind(eren) en heeft u (specifieke) vragen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Slaapproblemen
- Voeding/eetproblemen
- Bezorgdheid ontwikkeling kind
- Opvoedingsaanpak algemeen
- Straf geven/grenzen stellen
- Niet luisteren/ongehoorzaam
- Koppig/dwars/opstandig gedrag
- Informatie over voorzieningen
- Claimgedrag/aandacht vragen
- Driftbuien

- Geen
- Anders, namelijk _____

In de afgelopen periode heeft u deelgenomen aan Family Factory. Met onderstaande vragen willen wij onderzoeken of Family Factory u geholpen heeft bij eventuele vragen of twijfels bij de opvoeding. Wij willen u daarom vragen onderstaande vragen tweemaal te beantwoorden: eenmaal op basis van uw gevoel in het algemeen, dat wil zeggen uw opvoedervaringen voor deelname aan Family Factory, en eenmaal op basis van uw gevoel/ervaringen nu/in de afgelopen maand, dat wil zeggen tijdens en/of na deelname aan Family Factory.

Geef aan of u het met onderstaande stellingen helemaal oneens, oneens, neutraal, eens of helemaal eens bent:

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
13. Ik maak gebruik van raad of steun van mensen uit mijn omgeving, als dat nodig is.					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
14. Als ouder ben je toch vooral bezig met het opvoeden van je kind en blijft er weinig tijd over voor hobby's en vrijetijdsbesteding					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ik maak me niet snel druk					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
16. Ik heb vaak het gevoel dat de wensen en behoeften van mijn kind mijn leven beheersen					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik ben prima in staat om het dagelijks leven goed te organiseren					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐

18. Sinds ik dit kind heb, merk ik dat ik bijna nooit die dingen kan doen die ik graag doe.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

19. Ik merk dat ik goed in staat ben voor mijn (kind)eren te zorgen

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

20. Ik heb de opvoeding van mijn kind zeer goed in de hand

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

21. Ik weet heel goed wat mijn sterke en minder sterke kanten als opvoeder zijn.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

22. Ik heb veel vertrouwen in mijn opvoedvaardigheden

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

23. Het ouderschap is moeilijker dan ik dacht.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

24. Ik heb vaak het gevoel dat ik de opvoeding van mijn kind(eren) niet goed aankan.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

25. Als opvoeder twijfel ik of ik de meeste situaties goed aan kan.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

26. Hoe lang neemt u al deel aan Family Factory?

- Korter dan 2 maanden
- 2-6 maanden
- Langer dan 6 maanden

27. Waarom doet u mee met Family Factory? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik heb behoefte aan contact met andere ouders
- Ik heb behoefte aan antwoorden op mijn opvoedvragen
- Anders, namelijk _____

28. In hoeverre voldoet Family Factory aan uw wens? (Geef het een cijfer tussen 0-10, 0 = helemaal niet, 10 = helemaal wel).

28. Waarom sluit Family Factory wel/niet aan bij uw wensen?

29. Heeft u een drempel ervaren om mee te doen?

- Ja
- Nee
- Een beetje

Bedankt voor uw medewerking! Voor vragen of suggesties: vreede@mogroep.nl

Vragenlijst Bijeenkomsten Ouders in actie

1. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

2. Wat is uw geboortejaar?

3. Wat is uw nationaliteit?

4. Wat is uw geloofsovertuiging?

- christelijk
- islamitisch
- joods
- hindoeïstisch
- boeddhistisch
- overig
- ik ben niet gelovig

5. Wat is uw opleidingsniveau?

- lbo
- mbo
- hbo
- wo
- anders, nl. _____

6. Wat is uw gezinssamenstelling?:

- Twee ouders en meerdere kinderen
- Twee ouders en één kind
- Eén ouder en één kind
- Eén ouder en meerdere kinderen

7. Is uw gezin een samengesteld gezin³?

- Ja
- Nee

³ In een samengesteld gezin (stiefgezin) heeft ten minste één van de partners kinderen uit een vorige relatie. Het nieuwe gezin wordt meestal gevormd na echtscheiding of overlijden van een vorige partner; de nieuwe partners gaan met elkaar samenleven en ieder neemt de eigen kinderen mee (<http://www.korrelatie.nl/thema-s/relatie-en-gezinsproblemen/67/samengestelde-gezinnen-en-stiefgezinnen.html>).

8. Hoeveel kinderen heeft u?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 of meer

9. Heeft u een betaalde baan?

- Ik heb geen betaalde baan
- Ik heb een kleine, betaalde deeltijdbaan (minder dan 25 uur)
- Ik heb een grote, betaalde deeltijdbaan (25 – 36 uur)
- Ik heb een voltijdbaan

Geef aan of u het met onderstaande stellingen *in het algemeen* helemaal oneens, oneens, neutraal, eens of helemaal eens bent:

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
10a. Ik heb behoefte aan iemand in mijn familie waarmee ik kan praten over opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐
10b. Ik heb behoefte aan vrienden waarmee ik kan praten over opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐
10c. Ik heb kansen nodig om met andere ouders te praten en hen te ontmoeten.	☐	☐	☐	☐	☐
10d. Ik heb tijd nodig om te praten met de leraar of lerares van mijn kind.	☐	☐	☐	☐	☐
10e. Ik zou graag regelmatig met een professional (psycholoog, sociaal werker of psychiater) willen praten over problemen binnen de opvoeding.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Wat is de leeftijd van uw kind(eren)?

12. Op welke gebied(en) ondervindt u problemen bij uw kind(eren) en heeft u (specifieke) vragen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Slaapproblemen
- Voeding/eetproblemen
- Bezorgdheid ontwikkeling kind
- Opvoedingsaanpak algemeen
- Straf geven/grenzen stellen
- Niet luisteren/ongehoorzaam
- Koppig/dwars/opstandig gedrag
- Informatie over voorzieningen
- Claimgedrag/aandacht vragen
- Driftbuien

- Geen
- Anders, namelijk _____

In de afgelopen periode heeft u deelgenomen aan bijeenkomsten van Ouders in actie. Met onderstaande vragen willen wij onderzoeken of Ouders in actie u geholpen heeft bij eventuele vragen of twijfels bij de opvoeding. Wij willen u daarom vragen onderstaande vragen tweemaal te beantwoorden: eenmaal op basis van uw gevoel in het algemeen, dat wil zeggen uw opvoedervaringen voor deelname aan Ouders in actie, en eenmaal op basis van uw gevoel/ervaringen nu/in de afgelopen maand, dat wil zeggen tijdens en/of na deelname aan Ouders in actie.

Geef aan of u het met onderstaande stellingen helemaal oneens, oneens, neutraal, eens of helemaal eens bent:

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
13. Ik maak gebruik van raad of steun van mensen uit mijn omgeving, als dat nodig is.					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
14. Als ouder ben je toch vooral bezig met het opvoeden van je kind en blijft er weinig tijd over voor hobby's en vrijetijdsbesteding					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ik maak me niet snel druk					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
16. Ik heb vaak het gevoel dat de wensen en behoeften van mijn kind mijn leven beheersen					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand:	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik ben prima in staat om het dagelijks leven goed te organiseren					
a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐

b. De afgelopen maand:

18. Sinds ik dit kind heb, merk ik dat ik bijna nooit die dingen kan doen die ik graag doe.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

19. Ik merk dat ik goed in staat ben voor mijn (kind)eren te zorgen

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

20. Ik heb de opvoeding van mijn kind zeer goed in de hand

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

21. Ik weet heel goed wat mijn sterke en minder sterke kanten als opvoeder zijn.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

22. Ik heb veel vertrouwen in mijn opvoedvaardigheden

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

23. Het ouderschap is moeilijker dan ik dacht.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

24. Ik heb vaak het gevoel dat ik de opvoeding van mijn kind(eren) niet goed aankan.

a. In het algemeen:

b. De afgelopen maand:

25. Als opvoeder twijfel ik of ik de meeste situaties goed aan kan.

a. In het algemeen:	☐	☐	☐	☐	☐
b. De afgelopen maand	☐	☐	☐	☐	☐

26. Hoe lang neemt u al deel aan bijeenkomsten van Ouders in actie?

Korter dan 2 maanden

2-6 maanden

Langer dan 6 maanden

27. Waarom doet u mee met Ouders in actie? (meerdere antwoorden mogelijk)

Ik heb behoefte aan contact met andere ouders

Ik heb behoefte aan antwoorden op mijn opvoedvragen

Anders, namelijk _____

28. In hoeverre voldoet het Ouders in actie aan uw wens? (Geef het een cijfer tussen 0-10, 0 = helemaal niet, 10 = helemaal wel).

29. Waarom sluit Ouders in actie wel/niet aan bij uw wensen?

30. Heeft u een drempel ervaren om mee te doen?

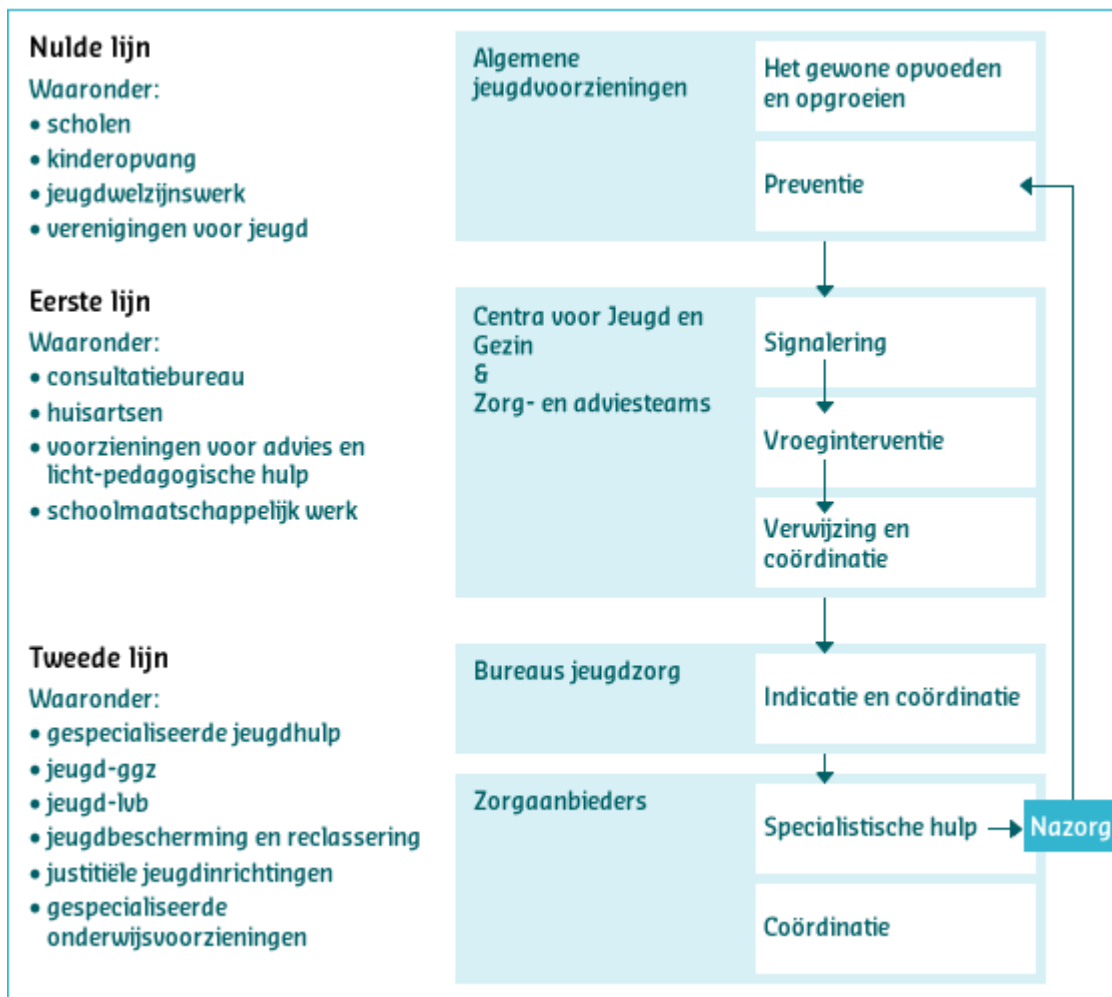
Ja

Nee

Een beetje

Bedankt voor uw medewerking! Voor vragen of suggesties: vreede@mogroep.nl

Bijlage 2

Bron: Nederlands Jeugdinstituut, dossier transitie jeugdzorg, , www.nji.nl/transitiejeugdzorg.

Bijlage 3

Ouders in actie bijeenkomst, dinsdag 4 juni 2013

Wie?: De ouder in actie, vijf Somalische vrouwen en vier Marokkaanse vrouwen. En ikzelf.

Wat?: Een bijeenkomst rondom het thema 'puberteit'.

Waar?: In een buurthuis in Rotterdam

Een verslag

Toen ik aankwam in het buurthuis, werd ik doorverwezen bij de balie naar een lokaal op de eerste verdieping van het buurthuis. Daar zaten al vier Somalische vrouwen gezellig te kletsen in hun eigen

taal. Ze waren verrast door mijn komst, maar waren erg hartelijk en boden mij drinken en eten aan. Na een tijdje kwam nog een Somalische vrouw en uiteindelijk kwam de vrijwilliger, de ouder in actie, er ook bij. De bijeenkomst begon met een korte introductie voor mij in het Nederlands. De verdere bijeenkomst zou in het Somalisch verlopen, omdat niet alle vrouwen de Nederlandse taal even goed beheersten. Iets te laat kwamen ook nog vier Marokkaanse vrouwen binnendruppelen. Omdat deze vrouwen geen Somalisch konden verstaan, is de bijeenkomst verder in het Nederlands gehouden. Het bleek dat de Somalische vrouwen elke week samenkomen in het buurthuis voor de gezelligheid, maar dat zij één keer per maand een opvoedkundig thema behandelen van Ouders in actie. De meeste vrouwen hadden kinderen, maar één vrouw niet en dit meldde zij ook erg vaak gedurende de bijeenkomst.

De vrouwen deden actief mee en stelden vragen of vertelden dingen. Een Marokkaanse vrouw vertelde dat zij opvoeden in Nederland een stuk moeilijker vond dan in Marokko. Zij legde dit als volgt uit: 'In Marokko voedt iedereen op, in Nederland moet je het zelf doen'. Ook ervoeren hun kinderen stress, omdat zij zich niet Nederlands en niet Marokkaans voelde. Dit had zijn weerslag op de opvoeding. Ook wordt er stress bij de kinderen ervaren, omdat zij op school andere normen en waarden krijgen dan thuis. Daarnaast wordt er gezegd dat ouders moeten weten wat er op school geleerd wordt. Dat is nu niet het geval.

De ouders geven aan behoefte te hebben om over de opvoeding te praten. Je kan van elkaar leren, wordt er gezegd. Opvoeden geeft veel stress volgens de ouders en je kan beter voorkomen dat problemen erger worden. 'Voorkomen is beter dan genezen', wordt er gezegd.

De vrijwilliger geeft de vrouwen veel informatie mee over de puberteit. Ook oefenen de moeders met complimenten geven aan pubers. Er waren verschillende scenario's geschetst en zij moesten een gepast compliment daarbij geven. Uiteindelijk hebben maar twee moeders mijn vragenlijst in kunnen vullen, omdat zij vaker kwamen bij de bijeenkomsten van Ouders in Actie en de Nederlandse taal goed beheersten. Toch was het leuk om bij deze bijeenkomst te zijn, omdat ik nu een beeld heb gekregen van de bijeenkomsten die gegeven worden door ouders in actie.

Bijlage 4

12 Op welke gebieden ondervindt u problemen bij uw kinderen en heeft u vragen?

voor de 16 jarige soms grenzen verleggen

(problemen is een groot woord zo erg is het niet hoor)

onze oudste zoon is autistisch, dat geeft veel problemen

Oudste heeft IQ 145, vandaar start SL!M houten, diverse 'problematiek' daaromheen en hij slaapt 's avonds slecht in, we geven nu melatonine.

Beide kinderen zijn waarschijnlijk hoogbegaafd en op zich gaat het goed. Maar toch let ik er op dat het goed blijft gaan. En mijn dochter is hooggevoelig, dus wil haar hierin zo goed mogelijk begeleidingen om hier mee te leren omgaan.

Puberteit

een van de kinderen lijkt regelmatig niet lekker in haar vel te zitten, lijkt koppig en eigenwijs, maar vraag me momenteel af of ze niet (passief) faalangstig is. Is ze gewoon eigenzinnig, en wil ze bijv. niet meedoen aan dingen, of vertoont ze om een of andere reden sterk ontwijkingsgedrag, en presteert ze onder omdat ze er niet aan 'wil'/'kan'..... Ze durft dingen niet, omdat ze verlegen is, of.... En hoe ga je hier als ouder mee om.....

zelfstandigheid en verantwoordelijkheid geven bij huiswerk maken en gymtassen en sportspullen klaarzetten

persoonlijke verantwoordelijk bij hen laten en die van mijzelf ook

15 Waarom doet u mee met Family Factory? (meerdere antwoorden mogelijk)

elkaar inspireren met leuk ideeën en het samen genieten van het gezin-zijn

Ik vind het leuk om met andere ouders workshops en activiteiten op school te organiseren. Het geeft meer verbondenheid tussen ouders op school, erg positief.

om eerlijk te zijn zag ik het niet zo zitten in het begin. het was me onduidelijk wat de bedoeling was. vriendinnen vonden dat het wel wat voor mij was dus deed ik mee aan de cursus tijd van je leven. inmiddels ben ik aangesloten bij het inspiratieteam. nu pas zie hoe belangrijk het is om een netwerk te hebben en hoe goed het is om met andere ouders over de opvoeding en de dingen in je leven te praten.

Ik vind het fijn om stil te staan bij het opvoeden van mijn kinderen. Dat je bewust blijft wat /hoe je het doet. Het is ook goed om te horen hoe andere ouders het doen, ideeën uit wisselen.

Ik vind het juist belangrijk om andere ouders met elkaar in contact te brengen, netwerken. Ik kan genieten van wat dan allemaal wel lukt.

Leuk om anderen met elkaar in contact te brengen. Ikzelf had dat al, maar zag dat naren het misten.

sparren met mensen die hetzelfde meemaken

leuke ideeën opdoen van andere ouders. Positief gezin-zijn

Ik ben vrijwilliger bij FF. Dus geef workshops. En de reden hiervoor is dat ik graag andere ouders wil helpen. Ook vanuit mijn achtergrond als kindercoach

per toeval mee in contact gekomen

het is gaaf om gezinnen te versterken, als gezinscoach of als vrijwilliger of als deelnemende ouder, maakt niet uit.

17 Waarom sluit Family Factory wel/niet aan bij uw wensen?

de FF creëert op een laagdrempelige manier contacten tussen gezinnen/ ouders. Het kost weinig moeite en levert veel op

Ik zit in het FF-team op onze school, het is zo leuk om te zien hoe kinderen en ouders van elkaar genieten bijv. tijdens het samen smullen. Deze manier van met elkaar omgaan was er vroeger niet en je ziet dat het zo positief is, veel mensen doen mee aan onze activiteiten.

Het is praktisch en veel contact met medeopvoeders

de positiviteit die de FF uitstraalt voelt heel erg goed. ik ben blij dat ik er mee in aanraking gekomen ben.

Het is vooral een leuk instrument om ouders te leren kennen en over opvoeding te kunnen praten. Als ik werkelijk zorgen zou hebben, dan zou ik naar een reguliere instelling gaan. Overigens voor kleine tips is het een heel goede organisatie, die mogelijk voorkomt dat een probleem groter wordt.

Het krijgen van antwoorden op opvoedkundige vragen door de verhalen met andere ouders te delen. Er ontstaat een stuk herkenning.

Ik sta er helemaal achter. We organiseren leuke dingen, laag drempelig, voor elk wat wils.

Goede manier om op een positieve manier contact te hebben met andere ouders ... stukje onderlinge verbondenheid. We leerden elkaar als gemeenteleden (van de kerk) ook veel beter kennen.

ze hebben zoveel leuke activiteiten en workshops voor verschillende leeftijdscategorieën. Een geweldig concept dat werkt. Ik zit zelf in het team in onze gemeente die dit soort dingen regelt. Het contact dat is ontstaan tussen ouders is zo waardevol!

leuke aanpak (workshops), niet belerend, afwisselend

Heel praktisch, toegankelijk materiaal. Leuke workshops, goede mix theorie en praktijk.

Het blijft soms een beetje op de oppervlakte.

De methode van Covey zet ouders heel erg in hun kracht, geeft hen weer regie.

wel: leuke mensen ontmoeten inspirerende avonden leuke materialen niet: heb wel behoefte aan meer diepgang/theorie netwerkjjes blijven niet duurzaam in stand

fijn platform

Aanbod komt niet altijd overeen met de wensen

actieve netwerkgroep met goede werkvormen voor interactie. Prima opzet. Ouders leren van ouders is een fantastisch concept.

geld is nog een barrière

De visie en ideeën van FF passen helemaal binnen mijn eigen visie en ideeën van opvoeding en leven met kinderen in een gezin...

Het is prettig om met andere ouders op te trekken, van hen te leren en te horen dat het overal wel eens goed gaat en wel eens helemaal niet. Dat relativeert enorm!

heb een netwerk

leuk, informeel, positief gericht. Voor serieuzere problemen moet je natuurlijk professionele hulp zoeken, maar het contact met andere ouders kan je wel helpen te zien wanneer het 'normale' overschreden wordt.

is buiten mijn woonplaats

Waar ouders bij elkaar zijn daar gebeurt iets en FF helpt ouders om bij elkaar te komen met inspirerend materiaal